T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SİSTEMİNDE İSLAMİ FİNANS

Merve COŞKUN ARSLAN

Danışman	**Doç. Dr. Tolga ULUSOY**
Jüri Üyesi	**Yrd. Doç. Dr. Gökhan ŞEN**
Jüri Üyesi	**Yrd. Doç. Dr. Mine HALİS**

KASTAMONU- 2017

TEZ ONAYI

Merve COŞKUN ARSLAN tarafından hazırlanan **"Türkiye'de Bankacılık Sisteminde İslami Finans"** adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği / oy çokluğu** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **İşletme Ana Bilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Doç. Dr. Tolga ULUSOY Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Gökhan ŞEN Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Mine HALİS Kocaeli Üniversitesi	.....

22./06./.2017

Enstitü Müdürü	Prof. Dr. Duran AYDINÖZÜ	.....

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve etik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Merve COŞKUN ARSLAN

ÖN SÖZ

Faizsiz bankacılık ve katılım bankacılığı gibi İslami finansı tanımlayan daha birçok kavram son yıllarda araştırmacıların ilgisini çeken önemli konular arasındadır. Geçmişten günümüze gelişmeye devam eden "İslami Finans Sistemi" faiz konusunda duyarlı olan vatandaşların tasarruflarını ekonomiye kazandırmak adına önem arz etmektedir.

İslami finansın ortaya çıkış nedenleri, tarihçesi, özellikleri ve gelişiminin yer aldığı bu çalışmada amaç; İslami finansın kavram olarak neyi ifade ettiğini, hukuki yapısını, amaçlarını, sınırlarını araştırmak, kullandığı İslami finansman yöntemlerinin neler olduğunu göstermek, dünyada ve Türkiye'de gelişimi hakkında bilgiler vermek, Türkiye ekonomisine katkılarını ve avantajları ile eksik yönlerini incelemektir.

Bu amaçlar doğrultusunda, İslami finansın tanımlanmasının ve çıkış noktalarının açıklanmasıyla devam eden çalışmada, ağırlıklı olarak İslami finansın doğuşundan bugüne dünyada ve Türkiye'de gelişim sürecinin ve sistemde kullanılan finansman yöntemlerinin üzerinde durulmuştur. Çalışmada geçen, İslami bankacılık, faizsiz finans, İslami ekonomi gibi kavramlar İslami finans çatısı altında kullanılmıştır.

İslami Finans adlı tez çalışmamı gerçekleştirmem için rehberlik eden tez danışmanım Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tolga ULUSOY'a teşekkür ederim.

Ayrıca emek gerektiren bu süreçte, bana her türlü desteğini esirgemeyen babama, anneme ve eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Merve COŞKUN ARSLAN
Kastamonu, Haziran, 2017

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SİSTEMİNDE İSLAMİ FİNANS

Merve COŞKUN ARSLAN
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Tolga ULUSOY

"İslami bankacılık", "faizsiz finans", veya "katılım bankacılığı" olarak da ifade edilen İslami finans, son yıllarda finans ve bankacılık sisteminin hızla gelişen bir parçası haline gelmiştir. Başta dini nedenler olmak üzere, faize karşı duyarlı olan ve faizsiz yatırım araçlarını kullanmak isteyen kesimin atıl kalan mali kaynaklarını ekonomiye kazandırmak amacıyla İslami Finans ortaya çıkmış ve ekonomik nedenler de bu sistemin gelişmesinde etkin rol oynamıştır. Ayrıca sistemde bulunan İslami finansman yöntemleri faizsiz bankacılığın bütün yönleriyle irdelenmesi ve anlaşılması adına önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda çalışmada, İslami Finans Sistemi'nin nasıl ve hangi nedenlerden dolayı ortaya çıktığı, doğuşundan günümüze kadar olan gelişimi incelenmektedir. Öncelikle İslami Finans'ın ortaya çıkış nedenleri, tarihi, özellikleri hakkında bilgiler verilmekte ve İslami Finans'ta kullanılan finansman yöntemleri anlatılmaktadır. Sonrasında, İslami Finans'ın dünyada ve Türkiye'de gelişimi, şimdiki durumu, Türkiye'de İslami Finans sistemini uygulayan bankalar ele alınmakta ve son olarak sistemin avantajları ile eksik yönleri hakkında bilgiler verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslami finans, İslami bankacılık, İslami finansman yöntemleri

2017, 75 sayfa

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

ISLAMIC FINANCE IN TURKISH BANKING SYSTEM

Merve COŞKUN ARSLAN
Kastamonu University
Institute for Social Science
Deparment of Business

Supervisor: Assoc. Prof. Tolga ULUSOY

Islamic Finance, also referred to as "Islamic banking", "interest-free finance", or "participation banking", has become a rapidly developing part of the finance and banking system in recent years. Islamic finance emerged in order to redound the idle financial resources of the people who are sensitive against interest, especially religious ones, to the economy and economic reasons played an active role in the development of this system. Moreover, the Islamic finance methods in the system are important for the understanding and probing of all aspects of interest-free banking. In this context, in the study, the examination points were, how and why the Islamic Finance System emerged and its development since its beginning until today. First of all, the reasons why Islamic Finance emerged, its history, its characteristics were mentioned and the methods of financing used in Islamic Finance were explained. Then, the development of Islamic Finance in the world and in Turkey, the current situation, the banks that implement the Islamic Finance system in Turkey, and finally the advantages and deficiencies of the system were given.

Key Words: Islamic finance, Islamic banking, Islamic financing methods

2017, 75 pages

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **iv**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **x**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **xi**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS

1. İSLAMİ FİNANS KAVRAMI **3**
1.1. Kavramsal Çerçeve 3
1.2. İslami Finansın Ortaya Çıkışı 4
1.3. Özellikleri 5
1.4. Hukuki Yapısı 6
1.5. Temel İlkeler 9
1.6. İslami Finansta Amaçlar 10
1.6.1. Temel Amaçlar 10
1.6.2. Ekonomik Amaçlar 11
1.6.3. Sosyal Amaçlar 12
1.7. İslami Finans Anlayışında Sermaye Kavramı 12
1.7.1. Adalet 13
1.7.2. Kardeşlik 14
1.7.3. Toplum Refahı 15
1.8. Sınırlılıklar 15

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANSMAN YÖNTEMLERİ

2. İSLAMİ FİNANSMAN YÖNTEMLERİ 20
2.1. Murabaha (Peşin Alış-Vadeli Satış) 20
2.2. Selem (Peşin Para-Veresiye Satış) 23
2.3. İstisna 26
2.4. İcara (Kiralama) 27
2.5. Teverruk (Uluslararası Murabaha) 29
2.6. Karz-ı Hasen (Faizsiz Ödünç) 31
2.7. Vekâlet 33
2.8. Mudarabe (Emek- Sermaye Ortaklığı) 34
2.9. Müşareke (Kâr-Zarar Paylaşımı) 36
2.10. Müsakat ve Mugarase (Bağ-Bahçe Ortaklığı) 38
2.11. Sukuk (İslami Senet) 39
2.12. Tekâfül (İslami Sigortacılık) 41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANS

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANS 46
3.1. Dünyada İslami Finans 46
3.1.1. Dünyada İslami Finansın Oluşumu 46
3.1.2. Dünyada İslami Finansın Gelişimi 48
3.1.3. Dünyada İslami Finansın Şimdiki Durumu 52
3.2. Türkiye'de İslami Finans 55
3.2.1. Türkiye'de İslami Finans Sistemini Uygulayan Bankalar 56
3.2.2. İslami Finans Sisteminin Türkiye Ekonomisine Katkısı 61
3.3. İslami Finans Sisteminin Avantajları 63
3.4. İslami Finans Sisteminin Eksik Yönleri 64

SONUÇ VE ÖNERİLER..... 64
KAYNAKLAR 69
ÖZ GEÇMİŞ..... 75

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo: 2. 1. Müşareke ve mudarabe yöntemi arasındaki farklar 37
Tablo: 2. 2. Tekâfül ve klasik sigortanın karşılaştırılması 44
Tablo: 2. 3. İlk kurulan tekafül sigorta şirketleri ve kurulduğu ülkeler 45

Tablo: 3. 1. İslami bankalar ve kuruluş yılları 49
Tablo: 3. 2. Faizsiz bankacılığın yıllara göre gelişimi 50
Tablo: 3. 3. İslami finans sisteminin kurumlar, ürünler
ve bölge açısından gelişimi 52
Tablo: 3. 4. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin ülkelere göre dağılımı 54
Tablo: 3. 5. Türkiye katılım bankaları 2016 yılı 2. dönem
aktif büyüklük sıralaması 60

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 1. İslam Hukuku'nun kaynakları..... 7
Şekil 1. 2. İslami finansın temel yasakları 16

Şekil: 2. 1. İslami finansman yöntemleri 20
Şekil: 2. 2. Selem süreci..... 25
Şekil: 2. 3. İcara sisteminin işleyişi..... 29

KISALTMALAR DİZİNİ

AAOIFI : The Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions

A.S. : Aleyhisselam

BAE : Birleşik Arap Emirlikleri

C.C. : Celle Celaluhu

EY : Ernst & Young

IFSB : The Islamic Financial Services Board

IRTI : Islamic Research and Training Insıtute

KOBİ : Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme

ÖKF : Özel Finans Kurumları

R.A. : Radiyallahu Anhu

S.A.V. : Sallallahu Aleyhi ve Sellem

SERPAM : Sermaye Piyasası Araştırma Merkezi

TKBB : Türkiye Katılım Bankaları Birliği

TL : Türk Lirası

QISMUT : Qatar Indonesia Saudi Arabia Malaysia United Arap Emirates Turkey

GİRİŞ

İslami finans, faizsiz bankacılık ve İslam iktisadı gibi İslami finansı tanımlayan daha birçok kavram son yıllarda araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Ekonomik büyümeden kaynaklanan bu ilginin yanında, başta dini nedenler olmak üzere diğer bir sebep olarak 2008 finansal krizi gelmektedir. Özellikle bu kriz döneminde faiz odaklı olan finans kurumlarının, ahlâki yönden etkilenmesi ve kabul görmeyen unsurların ortaya çıkması İslami finansın ilgi görmesinde diğer bir neden olabilmektedir.

İslami finansın doğuşunda etkili olan dini nedenler, faizsiz kazancı ortaya çıkarmış, parasını faizsiz olarak ekonomiye kazandırmak isteyen toplumlar, sadece kâr-zarar amaçlı kuruluşların oluşmasında etkili olmuştur. Bunun çağdaş anlamda ilk örneği Mısır'da verilmiştir. Günümüzde hızla ilerleyen İslami finans sisteminin, sadece İslam ülkelerinden değil Avrupa ve Amerika'nın finansal sisteminden de elde ettiği miktar gittikçe artmaktadır (Yıldırım ve Çakar, 2016: 553). Dünyada olduğu gibi, son zamanlarda Türkiye'de de İslami finans ilgi görmektedir. Türkiye de ilk olarak 1980'li yıllarda İslami finans kuruluşları (özel finans kurumları) olarak kurumsallaşmış, daha sonra 2000'li yıllardan itibaren "Katılım Bankacılığı" adı altında işlem görmeye başlamıştır (Toraman, Ata ve Buğan, 2015: 762). Bu finans sistemi doğuşundan günümüze kadar önemli gelişmeler göstermiş ve sadece İslam dünyasında değil, diğer dinlerin olduğu birçok ülkede de bankacılık faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, ortaya çıkış nedenleri, tarihi, özellikleri, çalışma ilkeleri bazında İslami finansı irdelemek, İslami finansın ekonomiye katkısı, avantajları, eksik yönleri, dünyadaki ve Türkiye'deki mevcut durumunu ortaya koymaktır. Çalışmada İslami finansın önemi; geçmişten bugüne gelişimi, özellikleri, sistemde kullanılan finansman yöntemleri incelenerek değerlendirilmektedir.

Bu amaçla çalışmada, İslami finans sistemi incelenecektir. Çalışmanın birinci bölümünde, İslami finans kavramı açıklanmış, bu sistemin nasıl ortaya çıktığı,

özellikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. İslami finansın ilkelerinin ve hukuki yapısının da incelendiği birinci bölümde İslami finansta temel, sosyal, ekonomik amaçların neler olduğu belirtilmiş, İslami finansta sermaye kavramı ve sınırlılıklar hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, İslami finansman yöntemleri olan, murabaha (peşin alış-vadeli satış), selem (peşin para-veresiye satış), istisna, icara (kiralama), teverruk (uluslararası murabaha), karz-ı hasen (faizsiz ödünç), vekâlet, mudarabe (emek-sermaye ortaklığı), müşareke (kâr-zarar paylaşımı), müsakat-mugarase (bağ-bahçe ortaklığı), sukuk (İslami senet) ve tekâfül (İslami sigortacılık) modelleri incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, dünyada ve Türkiye'de İslami finans anlatılacak, İslami finansın oluşumu, gelişimi, Türkiye ekonomisine katkısı, avantajları ve eksik yönleri incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İSLAMİ FİNANS KAVRAMI

Çalışmanın bu bölümünde İslami finans kavramının nasıl oluştuğu ve ne anlama geldiği, özellikleri, hukuki ve temel ilkeleri, İslami finansta temel, ekonomik ve sosyal amaçlar, İslami finans anlayışında sermaye kavramı ve sınırlılıklar incelenmiş ve yorumlanmıştır.

1.1. Kavramsal Çerçeve

İslami finans en kolay tanımı ile İslami kurallara göre işlem gören finans şeklinde ifade edilebilir (Yanpar, 2014: 29). Bu sistem faizi barındırmayan, İslam toplumlarında daha çok görülen bir sistemdir (Tunç, 2010: 39). İslami finans, dini nedenlerden dolayı sermaye birikimini faizli sistemde kullanamayan kişilerin, tasarruflarının faizsiz bir şekilde toplanması ve kullandırılması gibi temel bankacılık işlemlerinin yürütüldüğü sistemdir. Kavram olarak sadece Müslümanların oluşturduğu ekonomik işlemler gibi algılansa da bu sistem daha geniş kapsamlı bir tanıma sahiptir.

İslami finansı meydana getiren kaynaklar araştırıldığında ana kaynak olarak Kur'an-ı Kerim, daha sonraki bölümlerde ise Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Sünnet'i gelmektedir. İslami finans, İslami esaslar göz önüne alınarak oluşturulmuş bir sistemdir (Yardımcıoğlu, Ayrıçay ve Coşkun, 2014: 158). Diğer bir ifadeyle, iktisadi etkinliklerin mali tarafını İslami kurallar çerçevesinde yapılandıran İslam iktisadının bir aşaması, finansal yöntemleri İslam Hukuku'na göre düzenleyen bankacılık sistemidir (Asutay, 2014: 123).

İslami finans, dini sebeplere dayalı olarak, faizin yasak olması dolayısıyla kâr-zarar temelinde işlem gören çalışmalarını Şeriat'a göre düzenleyen bir yapı içerisindedir (Pehlivan, 2016: 299).

Özetle, İslami ekonomi, İslami değerler çerçevesinde gerçekleşen, adaletsizliğin, topluma zararın olmadığı, kişinin sermayesini faizsiz bir şekilde yönetme biçimi şeklinde tanımlanabilir. Faizin olmadığı yer İslami bankacılık sisteminin başladığı yer olarak kabul edilmektedir.

1.2. İslami Finansın Ortaya Çıkışı

İlk İslami finans çalışmaları, İslamiyet'in doğuşu ile başlamış o dönemde ticaretle uğraşan Müslüman halk arasındaki ticari ilişkiler sebebiyle ortaya çıkmıştır. Öte yandan, Ortaçağ'da ticaretle uğraşan Müslümanların faiz olmaksızın kullandığı mal veya paralar bu sistemin ilk çalışmaları olarak gösterilmektedir. Bu sistemin doğuşuna sebep en önemli şey dini nedenlerdir. İslamiyet'in doğmasıyla ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetler doğrultusunda hareket etmeye çalışan insanoğlu, ekonomik ilişkilerine bu çerçevede yön vermeye başlamıştır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan hükümler gereği de İslami bankacılık sistemi gelişme göstermiştir.

İslami finansın temeli asırlar öncesine dayanmasına ve İslamiyet'in doğuşuyla kısmen de olsa uygulanmaya başlamasına rağmen modern anlamda ilk örnekleri 1960'lı yıllara dayanmaktadır.

İslami finans sistemi ilk defa duyulduğunda, finansman ve yatırımla ilgilenenler olayın gerçekleşmesini bir hayal olarak görmüşlerdir. Ancak İslami bankacılık 1970'li yıllarda Türkiye'de ve diğer ülkelerin ekonomisinde de yer almaya başlamış ve 1980'li yıllara gelindiğinde gözle görülür bir büyüme göstermiştir (Parlakkaya ve Çürük, 2011: 399). İslami finans faizden yoksun olup, sadece kâr-zarar amaçlı olarak üretme temelli, İslami bankacılığın yapısı altında ortaya çıkmıştır. Türkiye'de bu işlemler "Katılım Bankacılığı" bünyesinde gerçekleşmektedir (Tok, 2009: 1). 1975 yılında ilk İslami Banka kurulmuş ve bu tarihlerden itibaren bu türde bankalar ve bu yönde işlem gören finans kurumları genişlemeye başlamıştır (Asutay, 2015: 125).

İslami finansın ortaya çıkmasında en önemli etken inançlardır. Bilindiği üzere İslam faizi yasaklamıştır. Ana kaynak olan Kur'an-ı Kerim ve hadislerde geçen faize karşı olma durumu bu sistemin doğuşunda etkili olmaktadır. İslam'da faizin yerinin olmaması, faizin topluma ve ekonomiye kötü yönde etki etmesi sebebiyle de İslami

finans gelişmeye devam etmiştir. Bu sistem üzerine tartışmalar geçmişten bugüne süregelmiştir ve İslami bankacılığın gelişimine zemin hazırlamıştır.

İslami bankacılık, sadece İslamiyet'i kabul eden ülkelerde değil Müslümanların yoğunlukta olduğu Avrupa ülkelerinde de ilgi çekmektedir. Bu finansal sistemin doğuşunda etkili olan diğer bir husus, ekonomik nedenlerdir. Petrol fiyatlarının artmasıyla Körfez ülkelerinde meydana gelen parasal artışlar ve sonrasında ticaretin gelişmesiyle İslami finans kavramı daha fazla duyulmaya başlamıştır (Tunç, 2010: 111). Türkiye'de tam olarak 1985 yılında işlemlerine başlayan bu bankacılık sistemi, faiz etkeni sebebiyle sermayesini kullanamayan halkın, sermayesini ekonomiye kazandırmak amaçlı faaliyetlerde bulunan, katılım bankacılığı adı altında gerçekleştirilmektedir (Özulucan ve Deran, 2009: 86).

1.3. Özellikleri

İslami finans sisteminin özellikleri geleneksel finansın dayandığı bir takım özellikler ile şekil almaktadır ve bu sistemin özelliği, Kur'an-ı Kerim'de olan kurallara uygun bir şekilde hareket etmektir. Bu kurallara bağlı olarak gelişen iktisadi çalışmalar, faizsiz bankacılık sisteminin genel özellikleridir.

İslami bankacılık sisteminde ekonomi, hak ve hukukun olduğu, adaletli bir yapı üzerine kurulmakta ve bireyin dünyada sahip olduğu mal ve mülkler, ancak Allah (c.c.)'ın emir ve yasaklarına uyulması şartıyla edinilir. İşbirliklerinde karşılıklı güven duygusu ve sözleşmelere uyma mecburidir ve önemlidir. Bu sistemde temel unsur, ürün takasını esas alan alım-satım işlemidir (İkbal ve Mirakhor, 2014: 10).

İslami ekonomide (Tunç, 2010: 127);

- Kâr ve zarar ortaklığı esastır,
- Para, sadece araç olarak var olmalıdır,
- Mali kaynaklar, topluma yararlı olmak adına kullanılır ve üretim önemlidir,

- Ticarette, ahlâki olmayan işler yer almaz.

Faizsiz bankacılıkta, iktisadi işlemde bulunan insan; bütün hal ve hareketlerinde Allah (c.c.)'a ve topluma karşı sorumludur ve sadece kendi menfaatini düşünmeyen kişidir. Hak ve hukuk yönünden de kendisini mesul görür. Gelecekteki insanları yok saymaz ve toplumsal zarar içeren iktisadi işlemlerde yer almayacağını bilen kişidir (Akten Çürük, 2013: 10).

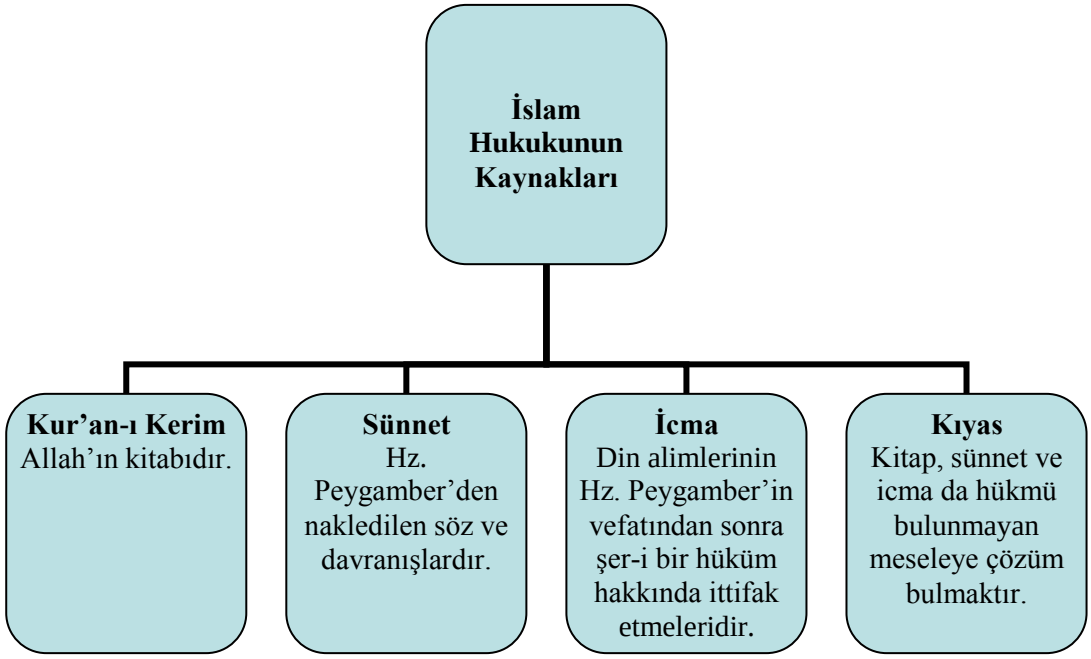
İslam iktisadı, her bireyin çalışması ve üretmesi temeline dayanmaktadır ve İslam'da üretici olmamak kötü bir şeydir ve üretmeyen bir elin kirli olduğu düşünülmektedir (Abdul-Rahman, 2015: 334). İslami ekonomi sistemi, bankacılık işlemleri içerisinde kâr paylaşımı odaklı işlem görür. Bu nedenle direk olarak getirilerin artmasına sebep olur. Bu bağlamda İslami finans, kâr paylaşımı sebebiyle İslami bankacılık açısından etkin rol oynamaktadır ve ekonomide kazanım sağlamaktadır (Tunay, 2016: 488).

1.4. Hukuki Yapısı

İslam ekonomisinin içeriğinde yer alan İslami finansın hukuksal yapısını, dört esas kaynağa dayanan İslam Hukuku oluşturmaktadır. Bu kaynaklar başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Sünnet'i, İslam Hukuku'nun diğer kaynakları olan İcma ve Kıyas'tır. Kur'an-ı Kerim esas kaynaktır ve Kur'an'da belirtilen kurallara riayet etmek Müslüman'ın ilk görevidir (Yanpar, 2014: 44).

Müslümanlık, kadın erkek fark etmeksizin Allah (c.c.)'ın emir ve yasaklarına bağlı olmak demektir. Dünyanın neresinde olursa olsun bu inanç doğrultusunda hareket eden Müslümanlar, hayatını bu kurallar çerçevesinde yaşamaktadır (Abdul-Rahman, 2015: 179). İslam'da bütün işler Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'e göre yapılır. Kur'an'da ve Sünnet'te belirtilen ayet ve hadislere göre faiz (riba) yasaktır. Hz. Peygamber (s.a.v) de faizi kabul edene ve ödeyene de şiddetle karşı çıkmıştır (Göncüoğlu ve Karaahmetoğlu, 2014: 7).

İslam Hukuku'nun kaynakları Şekil 1. 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. 1. İslam Hukuku'nun kaynakları

Finansal işlemin veya aracın İslami finans içerisinde yer alıp almayacağı, İslam Hukuku'nun konusudur. Bu finansal aracın veya işlemin İslam Hukuku yönünden vize alması durumunda ise; işlemin gerçekleştirilmesi, muhasebesi, fiyatlaması gibi hususlar finans alanına girmektedir (Yanpar, 2014, 43). İslami görüşe göre, bireyin maddi çıkarları arasında bir denge vardır. İnsan Allah (c.c.)'ın bu dünyadaki vekilidir ve ekonomik ihtiyaçlarını toplumun menfaatlerini göz ardı ederek karşılamamalıdır. Bireyin mülkiyet hakkı ile toplum refah seviyesi arasında bir ilişki vardır (Ökte, 2010: 184). İslam, ticareti kabul etmekte fakat zenginliğe sınır getirmektedir ve toplumda adaletsizliğe, sınıf ayrımına, paranın sadece tek bir kesimde toplanmasına, haksız kazanca karşı çıkmaktadır.

İslami bankacılık, ülke ekonomisinin gelişimi açısından etik bir rol oynamaktadır. Ahlâki ve hukuki yönden İslami finansın en temel özelliği *tefeciliğin* yasak olmasıdır. Gasp, sahtecilik, yapılan anlaşmalarda tarafların haklarına müdahale etme gibi hukuk dışı davranışlar yoktur. Nitekim Kur'an'da da bu ahlâki davranışların kabul edilmemesinden söz edilmektedir (Kontot, Hamali ve Abdullah, 2016: 169).

Bu konuyla ilgili ayet ve hadisleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

"Allah alışverişi helâl, ribayı (faizi) haram kılmıştır"(Bakara, 275).

"Men edildikleri halde faizi almalarından ve haksız (yollar) ile insanların mallarını yemelerinden dolayı içlerinden inkâra sapanlara acı bir azap hazırladık" (Nisa, 4/161).

"Ey iman edenler, Allah'tan sakının ve eğer inanmışsanız faizden arta kalanı bırakın. Şayet böyle yapmazsanız, Allah'a ve Resulü'ne karşı savaş açtığınızı bilin. Eğer tövbe ederseniz artık sermayeleriniz sizindir. Böylece ne zulmetmiş olursunuz, ne zulme uğratılmış olursunuz" (Bakara, 2/278-279).

"Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin, Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz"(Al-i İmran, 3/130).

Ebu Hureyre (r.a.)'den; Hz. Peygamber (s.a.v.), "Helak edici yedi şeyden kaçınınız." buyurdu. Sahabeler, "Ya Resulallah! Bu yedi şey nedir?" diye sordular. Resulallah (a.s.) da "Allah'a şirk koşmak, sihir yapmak, hukukun gerektirdiği dışında Allah'ın yasakladığı bir cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, (düşmanla karşılaşınca) savaştan kaçmak, zinadan uzak duran ve hiçbir şeyden haberi olmayan mümin kadınlara zina iftirasında bulunmak" cevabını verdi (Buhari, Vesaya: 23).

Cabir diyor ki; Resulallah (s.a.v.) faizi yiyene, yedirene, yazana ve buna şahitlik eden iki kimseye lanet etti ve "Hepsi günahta eşittir" buyurdu (Müslim, Musakat: 106).

İbn Mes'uddan nakledildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Faiz yoluyla mal çoğaltan hiç kimse yoktur ki, sonunda durumu (malında) azalmaya dönüşmesin" (İbn Mace, Ticaret: 58).

Ayet ve hadislerde de faizden uzak durulması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir, faiz yasaktır ve bu ifadelerle de bu yasak desteklenmektedir.

1.5. Temel İlkeler

Geçmişten bugüne devam eden bilimsel çalışmalar, gelenekler ve toplum davranışları Müslümanların ekonomik tutumlarının oluşmasında etkili olmuştur. İnsan-insan ilişkisinden insan-eşya ilişkisine, malın ve mülkün ne ifade ettiğinden insan haklarına kadar her sahaya dair teorik açıklamalar ve yol gösteren İslami ilkeler bulunmaktadır. İslami ekonomiyi geleneksel ekonomik kuramlardan ayıran en temel unsur, İslam'ın insan yaşayışına nasıl baktığıdır. Sadece Müslüman halk değil, bütün toplum dünyada neden var olduğunu bilmek ve ekonomik çalışmalarında da İslam'a göre hareket etmek zorundadır (Tunç, 2010: 59).

İslam'ın temelini Tevhid inancı oluşturur ve Tevhid inancı, bütün evrenin Allah (c.c.) tarafından var olduğunu ve her şeyin Yüce Allah (c.c.)'ın himayesinde olup, insanların Allah (c.c.)'ın emir ve yasaklarına göre yaşamalarını ifade etmektedir. Tevhid inancı, İslami iktisadın esas prensibidir. Diğer prensipler de birbirine bağlı olarak ortaya çıkan yasaklar ve ilkelerdir (Yanpar, 2014: 57). Bu bağlamda Tevhid inancına bağlı, yani dünyaya neden gelindiğinin bilincinde olan insan, ekonomik faaliyetlerini bu ilkeler doğrultusunda gerçekleştirmeli ve buna göre davranmalıdır.

İslami iktisat, İslam'ın emir ve yasakları çerçevesinde biçimlenmektedir. Dolayısıyla İslami finansı dini inançlardan, yaşama dair fikirlerden ayrı tutmak olanaksızdır (Es-Sadr, 1979: 332'den aktaran Sili ve Akten Çürük, 2013: 113). İslami ekonomi, geleneksel ekonominin gözden geçirilmesi adına bir alternatif sunmaktadır. İslam kaynaklarında yer alan ahlâki kurallar, var olan ekonomiyi düzenlemektedir ve İslami değerler, kapitalizmin bozuk ve eksik yönlerini kapatmaktadır. Bundan dolayıdır ki, bireysel değil toplumsal değerlerin ortaya çıkması İslami finansın ayırt edici ilkesidir (Ökte, 2010: 182).

İslami finansta (Yıldırım, 2015: 4-7):

- Ticaret helâldir, tefecilik yasaktır.

- Başka kişilerin mal ve mülküne müdahale yasaktır.

- İsraf, kumar, hile ve belirsizlik yasaktır.

- Zenginlik yasaldır, fakat serveti biriktirmemek gerekir, cimrilik yapılmamalıdır.

- İslam dininde yer alan emir ve yasaklara uyulmalı, haram kılınmış şeylerden uzak durulmalı, yapılan anlaşmalara uyulmalıdır.

"Allah, ticareti, alışverişi helâl kıldı, faizi de haram kıldı" (Bakara, 2/275).

"Habibim, de ki; Ey mülkün gerçek sahibi olan Allah'ım! Dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden de mülkü çeker alırsın!" (Al-i İmran, 3/26).

1.6. İslami Finansta Amaçlar

İslami bankacılıkta genel amaç, bankacılık faaliyetlerini İslami kurallar çerçevesinde gerçekleştirmek ve çalışmalara bu kurallar doğrultusunda katılmaktır. İslami finansın odak noktasında yer alan faizin yasak olması kuralı doğrultusunda, iktisadi faaliyetleri gerçekleştirmek, toplum düzenini bozmadan, hak-hukuk müdahalesine girmeden ekonomiye yön vermek İslami finansın başlıca amaçlarındandır. İslami finans sistemi, toplum refahını temel almaktadır. Ekonomik yönden faydanın, bireysel değil aynı zamanda toplum açısından da yararını gözetmektedir. Toplumda adalet duygusunun olması, üretim-tüketim, bölüştürme, dağıtım gibi İslami bankacılık özelliklerini içermesi; adil fiyatlandırma, kaynakların israf edilmeden kullanılması, paranın eşit dağılımı ve helâl yollardan kazanç İslami ekonominin en temel amaçlarındandır.

1.6.1. Temel Amaçlar

Geleneksel bankacılık sistemine bir alternatif olarak faizsiz bankacılık sisteminin ortaya çıkması ile faize karşı duyarlı olan toplumun ihtiyacını karşılamak bu sistemin en temel amaçlarındandır. İsminden de anlaşıldığı üzere faizi yasaklayan bu finans sistemi, İslam'ın en temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in ve açıklayıcı Sünnet'in ışığında hareket etmek amacındadır. İnsanın dünyaya geliş amacından da yola çıkarak insan; ekonomik, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak kısacası dünyada yaşamını

sürdürebilmek için ekonomik faaliyetler de bulunmak zorundadır. İslami finansa göre de sadece bu çalışmalarını belli kurallar çerçevesinde gerçekleştirmelidir. Buradaki amaç; topluma, toplum huzuruna, insanların haklarına zarar vermemektir.

1.6.2. Ekonomik Amaçlar

İslami finansın ekonomik olarak en temel amacı, İslam ülkelerindeki petrol gelirlerinin Batı'ya gitmesini önlemektir; bu ülkelerin ekonomik yönden gelişimini hızlandırmak, amacı sadece ticari olan bankalarla işlem yapmaktan kaçınmaktır ve bu sistem faiz yerine kâr-zarar ortaklığını esas almak amacındadır (Kalaycı, 2013: 61).

Hukuksal çerçeve içerisinde, riskin ortak olduğu, faizin olmadığı İslami yasaklar doğrultusunda ticari işlemleri gerçekleştirme gibi amaçlar, İslami finansın ilkesidir. Bu sistem, ekonomiye giremeyen tasarrufları, sermaye piyasasına kazandırarak verimli bir şekilde bankacılık hizmetlerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (Özulucan ve Deran, 2009: 89).

Bu bağlamda, ekonomik amaçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Faiz odaklı geleneksel bankalarla işlem görmek istemeyen halkın, sermayesini ekonomiye kazandırmak.

- Zengin petrol kaynaklarına sahip olan İslam ülkeleri ile ekonomik ilişkilerde bulunmak.

İslami iktisadın ekonomik amaçlarının temelinde *kalkınma* yatmaktadır. Elinde ekonomik kaynakları bulunan İslam ülkelerinin İslamiyet'e uygun bir şekilde kaynağını kullanması ve ekonomik ilişkilerini geliştirmesi ile ekonomik kalkınma gerçekleşmiş olacaktır. İnsanlar; kenara ayırdığı sermayesini faiz odaklı olmadan ekonomiye katıp ülkenin ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağlama imkânına sahip olacaklardır.

1.6.3. Sosyal Amaçlar

İslami bankacılıkta sosyal amaç dendiğinde ilk akla gelen adalet kavramı olmaktadır. *Adalet* kelimesinin ne ifade ettiği, İslami ekonominin temelinde yer alan ahlâk sistemidir. İnsanlığa aykırı, ahlâk dışı olan kazanç, sebepsiz zenginleşme, adalet duygusunun olmadığı toplum manasına gelmektedir. İslami finansla birlikte bu ahlâk dışı olan ekonomik faaliyetlerin ortadan kalkması amaçlanmaktadır.

İslam, zenginliği kabul eder fakat bunun bireysel olmasına karşıdır. Kişinin servetini biriktirmemesini, dağıtıma, bölüşüme açık olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda İslami finansın diğer amacı, paranın adil bir şekilde dağıtımını amaçlayan ekonomi modelidir. Dolayısıyla, toplumsal düzen sağlanmış olacaktır. Toplumsal dayanışma, kardeşlik duygusunun gelişmesi, toplum huzuru, sermayenin eşit dağılımı, farklı gelirlere sahip topluluklar arasında dengenin sağlanması gibi amaçlar, İslami bankacılık sisteminin sosyal amaçlarındandır.

1.7. İslami Finans Anlayışında Sermaye Kavramı

Paranın zaman değerinin olması ve bu sürenin ilerlemesiyle paranın değerinin düşmesi, mecburi olarak faize dayalı bir sistemi meydana getirmektedir ve böyle bir durumda enflasyon oluşmakta ve enflasyon faizi getirmektedir. Altında, bu durum söz konusu bile değildir. Bu kapsamda İslam birinci durumu yani faizi haram, diğerini yani altını (altında risk durumu olduğu için) helâl kılmaktadır (Karahöyük, 2013: 213). Paranın zaman değerinin olması ve bunun sonucunda faizin oluşması sebebiyle; İslami ekonomi paranın zaman değerini yok kabul etmektedir.

Para, takas işlemlerinde üretimle uğraşan teşebbüslerin başarılı olup olmayacağını kontrol etmek amacıyla kullanılan bir araçtır ve kullanım alanlarına göre değişen bir yapıya sahiptir. Para ekmeğe benzetilebilir, çünkü ekmek kiralanamaz ve kullanıldığı zaman ilk haliyle kalan bir şey değildir. Yeni bir ekmek alıp sahibine vermek ise doğru olmayacağından, ekmek de para gibidir fiyat karşılığı kiralanamaz. Para sadece gelir getirici bir araçtır (Abdul-Rahman, 2015: 216).

Tanımdan anlaşıldığı üzere, faiz temelli bankacılık sistemleri parayı kiralama aracı olarak kullanmaktadır ve bu durum İslami finansa uymamaktadır.

Faizsiz bankacılık sisteminde, sermaye üretime dönüştürülmektedir. Tasarruf sahiplerinin dolaşıma sokmamak için sakladığı para, kısacası ülke ekonomisi için etkisiz olan sermaye, yatırıma dönüştürülerek milli gelirin artmasına ve toplum refahına katkı sağlamaktadır. Elde tutulan, biriktirilen sermaye, İslami finans ilkeleri ile de uyuşmamaktadır.

Ticarette riskin olması durumu, faiz odaklı borç anlamına gelmez. Belli süreliğine mal satan kişi, bu süre zarfında fonlardan yararlanamazken aynı zamanda ödeme yapılmama ve malın fiyatındaki değişim ile ilgili risklerle karşı karşıya kalmaktadır. İşte İslami ekonomi bu kısımda işlem görmekte, süreli ve peşin fiyatların birbirinden farklı olduğunu kabul etmektedir. Özetle, İslami ekonomi sistemi, peşin ve vadeli fiyatını kendine göre belirlemektedir (Akten Çürük, 2013: 37).

1.7.1. Adalet

Faiz odaklı bir bankacılık sisteminin olması, toplumu ekonomik ve sosyal yönden büyük çöküntülere uğratmakta ve bu çöküntü İslami finans sisteminin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu sistemle birlikte toplumdaki *ekonomik adaletsizliğe* engel koyulmuş olacaktır. Toplumda zenginliğin yüksek seviyelerde olması sebebiyle ve bu nedenle toplumda oluşabilecek sınıf ayrımlarını ortadan kaldırabilecek yapı İslami finans sistemi olarak kabul edilmektedir. Faiz yasağı sebebiyle, zenginlerin paylaşımda bulunmaksızın servetine servet katması engellenmektedir.

Faiz olduğu zaman adalet kavramı oluşmayabilir çünkü faiz (Emeç, 2014: 3):

- Paranın belli bir gurupta toplanmasına neden olur.

- Sınıf ayrımcılığını ortaya çıkarır.

- Üretimi, sosyal dengeyi, yatırımı kötü yönlü etkiler ve sosyal dayanışmayı ortadan kaldırır.

Bu durumların ortaya çıkmasıyla da toplumda ekonomik ve sosyal adalet kavramlarından söz edilemeyecek ve insanlar ekonomik faaliyetlerde bulunurken tamamen bireysel davranacaklardır. Böyle bir toplumda da adalet olmayacaktır.

1.7.2. Kardeşlik

İslam'da *ekonomik insan* demek, sadece üreten ve tüketen insan demek değildir. Burada amaç, insan ihtiyaçlarına en iyi şekilde çözümler bulan bireyler olarak ifade edilmektedir. Esas olan, bu ihtiyaçları gerçekleştirirken en uygun, barışçıl ve kardeşlik duygusu içerisinde hareket etmektir. Ortaya çıkabilecek sorunları, gelenek ve göreneklere göre, hak-hukuk çerçevesinde ve ahlâki davranışlar kapsamında çözümlemek önemlidir (Tunç, 2010: 90).

Kardeşlik konusunda, İslam'ın beş şartından biri olan *zekât vermek* şartı da önem arz etmektedir, çünkü zekât insanları birbirine bağlayan kardeşlik duygusunu geliştiren en önemli unsurlardan birisidir. Dolayısıyla, zekât verilmesi gereken bir kısım servet ise, bunu verebilmek için de kişinin çalışması kazanç sağlaması gerekmektedir. Kur'an'da da zekâta teşvik eden ve faziletlerini bildiren birçok ayet bulunmaktadır.

"İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını kazanmak için verdiğiniz zekâta gelince, işte zekâtını veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır" (Rum, 30/39).

"İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a ahiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Müttakiler ancak onlardır!" (el-Bakara, 177).

Çalışmak, ticarette bulunmak ve kazanılan paranın helâl yollardan olduğunu bilerek, faize el uzatmadan, insanların haklarını gasp etmeden, hile, aldatma, israf yapmadan kazanılan her türlü kazancın İslam'da yeri vardır. Dolayısıyla, İslam'da yeri olan her şeyin de İslami finans sisteminde yeri olmaktadır. Bu kurallar doğrultusunda hareket eden kişi; bireysel davranmamış, bencillik etmemiş ve toplum yararına hareket etmiş sayılmaktadır. Böylelikle bu davranışlar toplumda insan-insan ilişkilerini etkilemekte ve kardeşlik duygusunu geliştirmektedir.

1.7.3. Toplum Refahı

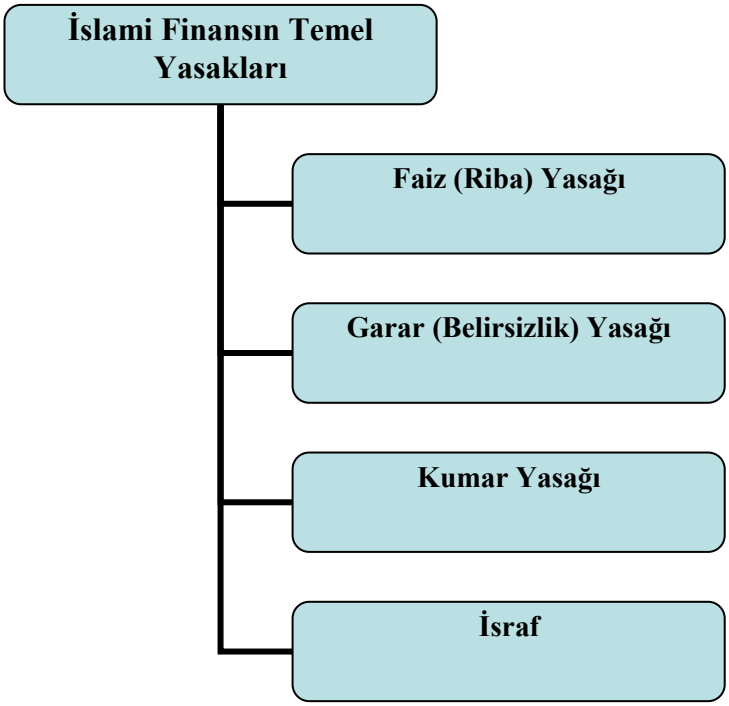
İslami finans sisteminde mevcut olan özellikler, toplum refahına katkı sağlamaktadır. Üretim yapan kesimin, fiyatlandırmada halkı gözeterek davranması, bölüştürme kısmının eşit haklara göre olması ve anaparanın sadece belli gurubun elinde değil de tabana yayılması gibi İslami iktisat modelinin özellikleri, beraberinde toplum refahının yükselmesini getirmektedir.

İnsanların ekonomik ilişkilerinde, yaptığı anlaşmalarda karşılıklı güven ilişkisinin doğması da yine bu sistemin getirdiği en önemli amaçlardan birisidir. Doğal olarak güven içinde yapılan ekonomik faaliyetler toplum düzeninin sağlanmasında ve korunmasında etkili olmaktadır. Tüketim yaparken de insan, kendi ihtiyaçları doğrultusunda hareket ederse, toplumda yaşayan insanların haklarına müdahale etmeden, toplum düzenini bozmadan davrandığı takdirde de toplumda rahat bir yaşam sağlanmış olacaktır.

1.8. Sınırlılıklar

İslami ekonomi, İslami kurallar bütününden meydana geldiği için, yasak ve sınırları da beraberinde getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, Sünnet'te ve İslami Hukuk kaynaklarında da bu yasak ve sınırlılıklardan bahsedilmektedir. İslam Hukuku kapsamında yol alan İslami finans, bu yönden kişiye, topluma zararı olmayan ekonomik işlemlere karşı çıkmamaktadır.

İslami finansta yasaklar Şekil 1. 2'de gösterilmektedir.

Şekil 1. 2. İslami finansın temel yasakları

Faiz (Riba) Yasağı: İslami iktisadın, en temel ilkesi faiz yasağıdır. Faiz ödünç olarak veya başka şekillerde olsun, haksız bir şekilde anaparanın artışından kaynaklanmaktadır. Bu yasak, toplumsal adalet, mülkiyet haklarına müdahale, eşitlik gibi amaçlara dayanmaktadır. İslam, kâr elde etmeyi kabul etmekte fakat faizle kazanç sağlamayı yasaklamaktadır. Kâr, ekonomik faaliyet sonucunda ortaya çıkan bir şeydir, fakat riba, işlemler sonucunda başarılı olup, olunmadığına bakılmaksızın, başta belirlenen maliyettir (İkbal ve Mirakhor, 2014: 4).

Faiz yasağı, İslami ekonominin bir gereği ve en önemli unsurudur. İslam, üretimi ve yatırımı desteklemiş fakat faize karşı bazı tedbirler almıştır ve temel üretim unsuru emek kabul edilmiş, sermayenin tek başına kazanç aracı olması engellenmiştir. Çünkü bu durum, gittikçe paranın tek bir elde toplanmasına neden olacak ve beraberinde sınıf ayrımcılığını getirecektir. İslam'ın topluma kazandırmaya çalıştığı ise, yardımlaşma, dayanışma, zekât, emeğin ve sermayenin yan yana üretime ve yatırıma dönüşmesidir. İslami ekonomi, sermayenin topluma yayılmasını kendisine ilke kabul eder (Diyanet İşleri Başkanlığı İlmihali, 2. cilt: 416).

İslam, faiz başta olmak üzere, günümüzü kirleten sermaye kaynaklarını yasaklamış ve toplumun düzenine, ahlâkına zarar verecek her türlü faaliyeti haram kılmıştır. İslamiyet'te faiz, kumar gibi toplumun sonunu hazırlayan yollardan kazanç elde etmek asla mümkün değildir (Belviranlı, 1980: 201).

İslami kaynaklarda faiz, birçok araştırmacı âlimler, ekonomistler tarafından tartışılan bir konudur. Tartışılan mesele daha çok *riba* ve *faiz* kelimelerinin tam olarak birbirini tanımlayan kavramlar olup olmadığı ile ilgilidir. Diğer bir konu ise; faizin sermayenin bir fiyatı olarak kabul görüp görmeyeceği ile ilgili bir sorundur. Üçüncü bir konu olarak da faiz odaklı bankaların hangi özelliklerinin faizsiz bankacılığa uygulanacağı ile ilgilidir (Acar, 2003: 542). Riba, iki anlama gelmektedir. Birincisi, borçlu tarafından yapılan işlemin ötesinde, herhangi mal ya da hizmet toplamının bir kısmının geri kazanıldığı işlemlerdir ve sadece para ile sınırlı değildir. İkincisi ise, *Riba Al-Fadl* denilen ve büyüme, artma, çoğalma anlamına gelen Arapça bir kelimedir (Alfarra, 2015: 10).

Faiz konusunun geçtiği bazı ayet ve hadisleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

"Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz" (Al-i İmran, 3/130).

"Faiz yiyenler ancak şeytan çarpmış olanın kalkışı gibi kalkarlar. Bu onların: "Alım satım da ancak faiz gibidir" demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alış verişi helâl, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faize bir son verirse, artık geçmişi kendisine, işi de Allah'a aittir. Kim faizle geri dönerse artık onlar ateşin hakkıdır, orada sürekli kalacaklardır. Allah, faizi yok eder de, sadakaları artırır. Allah, günahkar kafirlerin hiçbirini sevmez" (Bakara, 2/275-276).

"Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurmayla, tuz tuzla başa baş misliyle, peşin olarak satılır. Kim artırır veya artırılmasını talep ederse faize girmiş olur. Bu işte, alan da veren de aynıdır" (Müslim, Musakat: 82).

Hz. Peygamber (s.a.v.) Veda Haccı sırasında Mekke'de faiz yasağı uygulamasını şu ifadelerle bildirmiştir: "Dikkat ediniz! Cahiliye devrinden kalma faizin hepsi

kaldırılmıştır. Kaldırdığım faizin ilki, amcam Abbas b. Abdilmuttalib'in faizidir" (Müslim, ts. :Hac, 147; Ebu Davud, ts. :Büyü', 5).

Yukarıda yer alan ayet ve hadislerden anlaşıldığı üzere İslam'da faize asla yer yoktur. Dolayısıyla İslami kurallar çerçevesinde ekonomik işlemlerine yön veren İslami finans sistemi, içinde faizi barındırmayan bankacılık faaliyetlerini bu yasak doğrultusunda gerçekleştirmektedir.

Garar (Belirsizlik) Yasağı: İslam'da faizden sonra gelen ikinci önemli yasak da garar yasağıdır. Ekonomide yaşanabilecek her türlü belirsizliğin bireyler arası anlaşmazlığa, başkalarının haklarına müdahaleye neden olabileceğinden belirsizlik yasaklanmaktadır.

Garar kelime anlamı olarak, alıcı ve satıcı ilişkisinde alınanın ve satılanın net olarak bilinmemesidir. Bilgi eksikliğinden kaynaklanan riski ifade eder ve yasaklanmıştır. Ekonomik işlemlerde, bu belirsizlik nedeniyle alıcı ve satıcılar arasında yaşanan mağduriyet reddedilir ve buradaki durum ticarette kabul edilen normal bir risk durumu değildir. İslam'da şüphe yoktur ve taraflar yaptıkları sözleşmelerde açıkça her şeyi belirtmelidirler (Tunç, 2010: 124). Garar'ın yasak olmasının Kur'an'daki dayanağı, gerçek olmayan (batıl) yollardan kazanç sağlamayı reddeden ayetlerdir (Dönmez, 1996: 366).

"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir" (Nisa, 4/29).

Bir ekonomik faaliyette, işlemin hukuksal yönden geçersiz olduğu nokta belirsizliğin olduğu nokta demektir. İslami finans belirsizliği reddetmektedir çünkü böyle bir durum ekonomik işlemlerde ve ticarette karışıklık meydana getirmektedir bu türlü sistem de İslam ekonomisinin özelliklerine uymamaktadır.

Kumar Yasağı: Kumar kelime anlamı olarak, sonucu belli olmayan bir olay için bahis yapma veya bu sonuçla kazanç sağlama, anlamına gelmektedir. Türü ne olursa olsun, kazancı helâl olmayan, israftan kaynaklanan ve topluma her yönden zarar

vermesi açısından İslam'da yasaklanan temel yasaklardan biridir. İslam dininde, toplumsal hayatın belli bir düzen içinde olması ve insanların kötü davranışlardan uzak durması gerektiği ayet ve hadislerle de anlatılmıştır (Bardakoğlu, 2002: 364).

"Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki "Onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için (bazı zahiri) yararlar vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür. Yine sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "İhtiyaçtan arta kalanı" Allah size ayetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz… (Bakara, 2/219).

Kumar yasağı ile ilgili olarak bazı mesajlar vardır; insanın elbette eğlenmeye hakkı vardır ancak bunu yaparken belli kurallar dahilinde yapmalı, kumara bulaşmamalıdır. Diğer taraftan, Müslüman tesadüf, şans eseri kazanç sağlamamalı, gayreti ve çalışmasıyla kazanç sağlamalıdır. En önemlisi, başkalarının mallarına riayet etmemek gerekir (Diyanet İşleri Başkanlığı İlmihali, 2. cilt: 122).

Kumarda herhangi bir çaba gösterilmeden kazanç vardır ki, taraflardan biri kazanç sağlarken diğeri kayıpta olacaktır. Bu nedenle, bu ilişkiden doğan sosyal ve ekonomik problemler ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla İslam dini kumarı; topluma, toplum huzuruna, insan ilişkilerine zarar veren bir şey olması sebebiyle de yasaklamıştır.

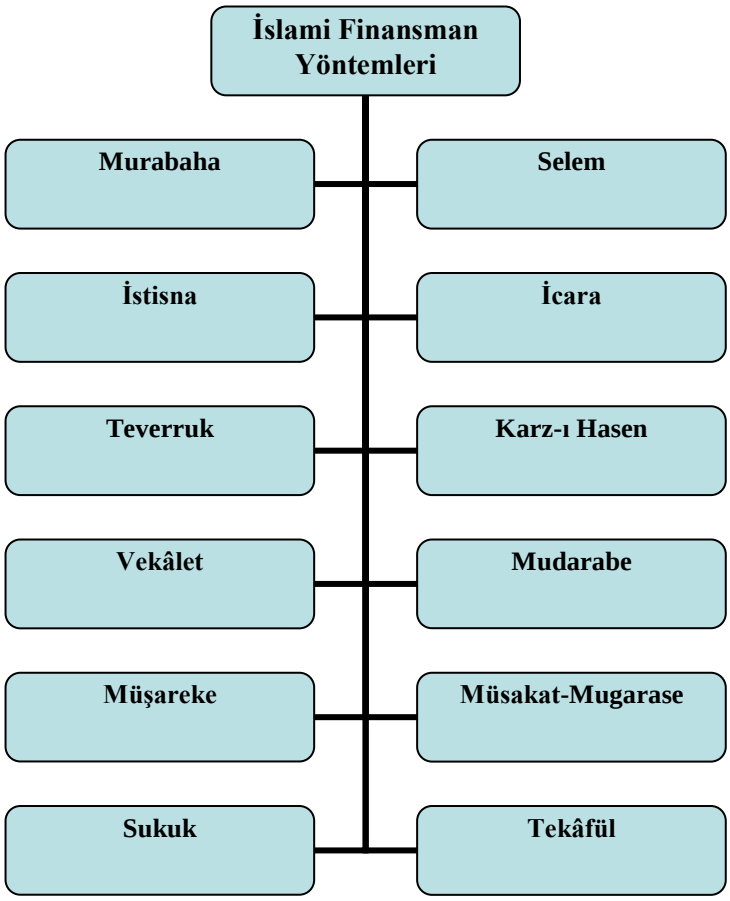
İsraf: İsraf malı boş yere harcamak demektir. Kur'an-ı Kerim'de *"Yiyiniz içiniz fakat israf etmeyiniz" (el-A'raf 7/31)* buyrulmuştur. Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) de malın boşa harcanmamasını, her işte ölçülü davranılmasını emretmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı İlmihali, 2. cilt: 68). İslam'ın haram saydığı harcamaların israf olmasından yana hiçbir şüphe yoktur, örneğin uyuşturucu maddelerine, içkiye, kumara yapılan harcamalar günah, maddi-manevi kişiye hiçbir faydası olmayan harcamalar, başkalarına muhtaç hale gelene kadar yapılan gereksiz harcamalar israf olarak sayılmıştır (Karaman, 2007: 149).

İslam tüketim konusuna da dikkat çekmiş ve insanların keyfi yaşama arzularına da sınır getirmiştir. İslamiyet'te nasıl ki haram olan kazançlardan uzak durulması gerekiyorsa, kazanılanı da boş yere harcamamak gerekmektedir ve İslam'da lükse kaçmak ve israf kesinlikle yasaklanmıştır (Belviranlı, 1980: 204).

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSLAMİ FİNANSMAN YÖNTEMLERİ

Çalışmanın bu bölümünde, İslami finansman yöntemleri olan, murabaha, selem, istisna, icara, teverruk, karz-ı hasen, vekâlet, mudarabe, müşareke, müsakat-mugarese, sukuk ve tekâfül modelleri incelenmiştir.

Şekil: 2. 1. İslami finansman yöntemleri

2.1. Murabaha (Peşin Alış-Vadeli Satış)

Murabaha Arapça bir kelimedir ve İslam Hukuku'nda bir satış türüdür. Murabaha sürecinde öncelikle, satıcı malın kaça mal olacağını belirledikten sonra bu miktarı alıcıya bildirir ve birlikte bu maliyet üzerine kâr payı belirlerler, alıcı tarafından bu

anlaşma kabul edildiği takdirde murabaha satış türü gerçekleşmiş demektir (Arabacı, 2015: 24).

Murabaha *üretim desteği* demektir. İşletmelerin gereksinim duyduğu taşınmazların malzemelerin ve hammaddenin peşin olarak satın alınmasıyla, alıcı ile anlaşmalı şekilde malın alış fiyatı üzerinden belirlenen fiyattan vadeli olarak satılması işlemi anlamına gelmektedir.

Murabaha yönteminin avantajları şöyledir (Türkmenoğlu, 2007: 50):

- Alım-satımda belgeli işlem yapıldığı için, her işlem kayıt altına alınmaktadır,
- Hesap işlemlerinde firmalara fayda sağlayan bir yöntemdir,
- Risk kontrolü açısından yararlıdır ve kredi riski yönünden elverişli bir sistemdir.

Murabaha, peşin ya da veresiye olsun, maliyet ile kârın alıcıya belirtilmesi şartıyla oluşturulan satışı ifade etmektedir. Alıcı, kâr kısmından haberdar olduğu için bankanın yaptığı satış murabaha olmaktadır. Bu şekilde işlem gören banka peşin işlem yapar fakat satış kısmını vadeli yapmaktadır. Böyle bir yöntemle alıcı ve satıcı ihtiyacını karşılamaktadır ve sonuç olarak satıcı, peşin paraya sahip olmuştur, parası olmayan alıcı ise veresiye alım yapmıştır (Bayındır, 2007: 259).

Murabaha yönteminde, vadeli ödemelerde, ödemeye kadar malın sahipliği satıcıda olmaktadır ve yapılan anlaşmada ödemelerin nasıl olacağı, malın fiyatı ve teslim zamanı belirtilmek zorundadır. Geleneksel bankalarda olan ihtiyaç kredisi gibi bir uygulama murabaha yönteminde yoktur, yani bu yöntemde mal satılamaz ve malın değerinde bir para ödenemez. Bu finansman modeli, uluslararası ticarette yaygın olarak kullanılmaktadır ve diğer yöntemlere nazaran daha kısa sürede getiri sağlama imkanı sunmaktadır (Türker, 2010: 7-8). Bankaların murabaha yöntemi uygularken aldıkları yüzdenin faiz gibi düşünülmesi, birçok İslam âlimi tarafından eleştirilmektedir. Buna karşılık banka; en düşük fiyatla müşterisine faydalı olmak adına sadece emeğinin karşılığı olarak kâr sağladığını savunmaktadır. Faizden farklı

olarak, ödemenin gecikmesi durumunda da bankanın kazancı değişmemektedir. Bankanın bu kârı da müşterinin malı almama riskine karşılık sağladığı düşünülmektedir (Altaş, 2008: 21).

Murabaha yönteminde (Döndüren, 1993: 495-496'dan aktaran Darçın, 2007: 31):

- Müşteri, banka tarafından alınan malın kalitesini sevmediği takdirde malı almama hakkına sahiptir.

- Banka üreticinin olanaklarına göre malı tedarik eder ve ek bir maliyete sebep olacaksa, üreticiye farklı şartlar getiremez.

- Alış fiyatı ve alım-satım işlemleri ile ilgili bütün bilgiler, banka tarafından belirtilmelidir.

- Mal, müşteriye teslim edilene kadar banka mesuliyetindedir.

Murabaha işlemini gerçekleştirebilmek için firma ile katılım bankası arasındaki süreç şu şekilde olmaktadır (Tunç, 2010: 136-137);

- Öncelikle banka belli bir sınır dahilinde, firmaya para tahsisi yapar,

- Banka ve müşteri arasında sözleşme yapılır,

- Müşteriye gerekli olan mal veya hizmeti, katılım bankası satın alır ve bu aldığı fiyatın üzerine kârını koyarak, malı belli sürede müşteriye satacağını üstlenir,

- Müşteri, bu sistem dahilinde malı satın alacağını üstlenir,

- Müşteri, mal veya hizmetin fiyatı, alım-satımı gibi özellikleri ile ilgili bankaya sipariş verebilir.

Yukarıdaki işlemler doğrultusunda murabaha sisteminde üç taraf bulunmaktadır, bunlar; hizmet isteğinde bulunan müşteri, katılım bankası ve satıcıdır.

2.2. Selem (Peşin Para-Veresiye Satış)

Selem, sözlükte teslim etmek anlamında ifade edilmektedir ve selem yöntemi, peşin para ile veresiye mal satın alma anlamına gelen bir satış türüdür (Aybakan, 2009: 402).

Bu finansman yönteminde (Yıldırım, 2015: 69);

- İleride teslim edilmek üzere, teslim tarihi, fiyatı, miktarı gibi özellikleri belli olan bir mal üzerine sözleşme yapılır,

- Mal bedeli peşin ödenir,

- Teslimat zamanı geldiğinde, satıcı anlaşmada belirtilen özellikteki malı müşteriye verir.

Bu yöntemde üreten kişi, üretim yapmadan önce ihtiyacı olan parayı alır, müşteri de böylelikle malı daha makul bir fiyattan alma olanağına sahip olmaktadır.

Selem satış sözleşmesinde, satıcı peşin ödeme şartıyla alıcıya malı tedarik etme sözü vermektedir, örneğin; ileride yapılacak olan bir binadan daire almak için, inşaat malzemelerinin finanse edilmesi işlemi gibi. Buradaki durumda, fiyat riski vardır, çünkü finansman işlemi önceden yapıldığı için daire fiyatının bu miktardan düşük veya yüksek olacağı bilinmemektedir (Göncüoğlu ve Karaahmetoğlu, 2014: 8). Selem de finansman sağlayan kuruluşlar, riski paylaştırmak amacıyla bu sözleşmenin yanında, bir de *paralel selem* olarak ifade edilen bir anlaşma daha yaparlar. Burada da finansör, satıcı durumdayken aynı zamanda alıcı olmak adına sözleşme yaparak iki farklı rol oynamaktadır (Türker, 2010: 9).

Selem yöntemi Hz. Peygamber'in hicret etmesinden önce de uygulanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu uygulama ilgili bir hadiste şöyle buyurmuştur:

"Kim bir şey de selem akdi yaparsa; ölçüsü belli, tartısı belli, vadesi belli olsun" (İbn-i Mace, 2280).

Selem finansman modeli, fıkıh kaynaklarında, özellikle çiftçilerin başvurduğu bir yöntem olarak ifade edilmektedir (Yanpar, 2014: 99).

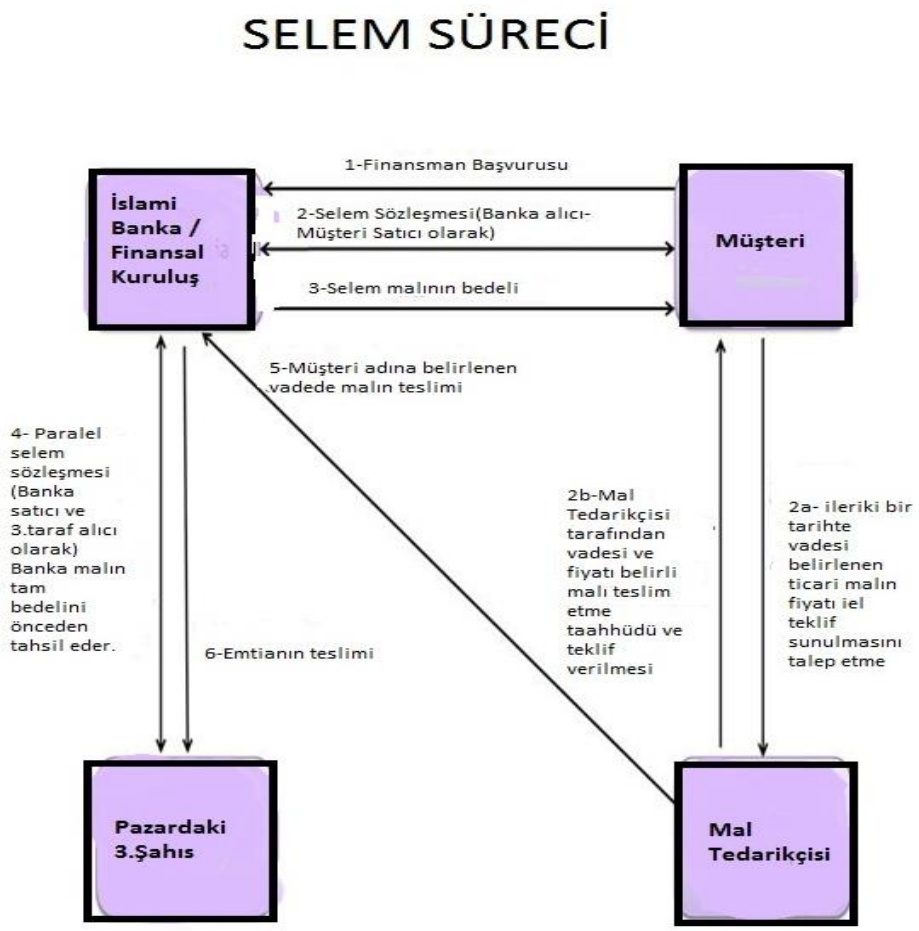
Selem yönteminde (Tunç, 2010: 149);

- Müşteri, bankaya sipariş koşullarını belirtir ve tedarik talebinde bulunur,
- Banka bu talebi tedarikçiye söyler ve ürün bedelini peşin öder,
- Tedarikçi belirtilen süre dahilinde malı, bankaya veya müşteriye teslim eder,
- Müşteri de, mal bedelini bankasına öder.

Selem akdine konu edilen mal ile ilgili bazı şartlar vardır (www.enfal.de/ticaretilmihali/037.htm, 19.01.2017):

- Malın türünün beyan edilmesi gerekir; örneğin buğday, demir gibi.
- Malın nev'i beyan edilmesi gerekir; örneğin sert buğday gibi.
- Malın özelliğinin bilinmesi gerekir; orta kalite buğday gibi.
- Malın miktarının beyan edilmesi gerekir; 100 ton buğday gibi.
- Seleme konu olan mal ile anaparanın, faiz doğuran şeylerden olmaması gerekir.
- Malın teslimatı belli bir vadeye göre yapılmış olmalıdır.
- Satımdan teslimata kadar olan süre içerisinde, malın pazardaki niteliği, çeşidi, aynı kalmalıdır.
- Malın teslimatı sırasında, teslimat masrafı gibi özelliklerin belirtilmesi gerekmektedir.

Selem finansman yönteminin işleyiş süreci Şekil 2. 2'de gösterilmektedir.

Şekil: 2. 2. Selem süreci

Kaynak: www.tkbb.org.tr, 26.01.2017.

Selem finansman modelinde, para peşindir, mal belli bir süre dahilinde teslim edilir. Burada önemli olan nokta, vadeye bırakılan malın bedelinin karşılığı para olmamalıdır, böyle bir durumda faiz ortaya çıkacaktır. Paranın değeri sabittir, fakat malın değeri kişiden kişiye değişir dolayısıyla vadeden ötürü artırılan kısmı da mal karşılamış olacaktır. Bundan dolayıdır ki, selem satış yönteminde, malın düşük fiyatlı olması ve peşin para verildiği için daha fazla mal alınması caiz görülmektedir (Gözübenli, 2010: 19-20).

2.3. İstisna

İstisna finansman modeli, henüz var olmayan ve gelecekte üretilecek bir malın satışı işlemidir. Bu yöntem genellikle, tarım ve inşaat sektöründe kullanılmaktadır ve bu sistemde girişimci, belli bir miktarı peşin olarak, kalan kısmını da taksitler halinde bankaya ödemektedir. Bu sistem özellikle, Körfez ülkelerindeki inşaat projelerinin finansmanında uygulanmıştır (Sermaye Piyasası Araştırma ve Uygulama Merkezi [SERPAM], 2013: 5).

İstisna yöntemi, genellikle standart olmayan mallarda kullanılmaktadır. İstisna, *üretim kontratı* anlamına gelmektedir. Süreç olarak, gelecekte üretilecek bir mal için sipariş verilir ve mal bedelinin ödenmesi taksitli veya peşinen yapılır, teslimat ise ileri bir tarihte gerçekleşmektedir. Ürün fiyatı başta bellidir, fakat teslimat tarihi kontrat boyunca değişiklik gösterebilir ve anlaşmaya konu olan ürün, üretilmeye uygun bir mal olmak zorundadır. İslami finans sisteminde istisna yöntemi, iki aşamada uygulanmaktadır. İlkinde banka ile müşteri arasında, ikicisinde ise banka ile üretici arasında kontrat yapılmaktadır. Ödemeler peşin veya taksitle olmaktadır ve üretici malı müşteriye doğrudan iletmektedir. İstisna yöntemi, ülkemizde inşaat projelerinde kullanılmaktadır (Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans, 2014: 41).

Selem ve İstisna arasındaki farklar (Çeker, 1990: 39):

- Selem belli bir süreyi kapsar ve bu sürenin taraflarca bilinmesi zorunludur. İstisna da ise süre belirlenmesi, o kadar önemli değildir.

- Nitelik yönünden selem, istisnadan farklıdır.

- Selem yönteminde mal bedeli peşin ödenmelidir, istisnada bedelin peşin ya da daha sonra ödenmesi önemli değildir.

- Selem sözleşmesinde konu maldır, istisna da mal ve iş (emek) tir.

- İstisna yönteminde mal üzerinde değişiklik yapılabilir selem de yapılamaz.

İstisna sözleşmesine konu olan mallar, imalatı yapılabilen, inşa edilebilen mallar olmalıdır; hayvan, meyve gibi zirai ürünler istisna sözleşmesine konu edilemez, homojen varlıklar ise akitte, malın özelliğinin belirtilmesi koşulu ile istisna sözleşmesine konu edilebilmektedir. Malın türü, kalitesi, miktarı mutlaka belirtilmelidir. İstisnada alıcının talep ettiği ve taraflar arasında anlaşmaya varılmış özellikler önemlidir. Taraflar yerine getirmekte oldukları sorumluluklara uymalıdır. Taraflardan birinin veya her ikisinin de sahip olduğu arsa, gayrimenkul mal v.b. üzerine de istisna sözleşmesi yapılmaktadır. Sözleşme, belirli binaların inşasını kapsadığından istisna akdine konu olmaktadır. İstisna sözleşmesinde bedel nakit de olabilir, maddi varlık da olabilir, sözleşmede belirlenen fiyat tek taraflı olarak artırılamaz veya azaltılamaz. İmal edilecek veya inşa edilecek varlığın, belli bir süre zarfında olması ve işin nasıl bir yol alacağının kestirilememesi durumundan dolayı, malın kendisinde veya malzemede değişiklik olabilmektedir. Ayrıca fiyat üzerinde değişiklik yapılması gerekiyorsa bu sadece tarafların karşılıklı anlaşmaları şartıyla yapılabilmektedir (Ayub, 2007: 264-265).

İstisna sözleşmesi, inşaatla ilgili projelerde çeşitli riskler barındırır, bu tür risklerin azaltılması için (mücbir sebep) sözleşmede ceza hükmü yer alabilir. Banka, projenin ilerlemesini izlemek amacıyla bir araştırmacı atar ve işin tamamlanması için denetleme yapabilmektedir. Banka, varlığın bulunduğu arazi de ipotek hakkını kullanabilmektedir. Özetle istisna sözleşmesinde, her iki tarafın da yükümlülüğü geleceğe ilişkindir ve alıcı mal bedelini belli zamanda taksitler halinde veya tek seferde ödeyebilmektedir. Satıcının sorumluluğu ise, belirlenen zaman dilimde ürünü üretmek ve teslimatını yapmaktır. Bu işlemler yani mal üretimi işlemi, (geliştirme, imalat veya inşaat işi) eğer istenirse üçüncü bir tarafa devredilerek paralel istisna düzenlemesi adı altında, bankalar veya finansörler aracılığı ile yapılabilmektedir. İstisna böylece bir finansman yöntemine dönüşmektedir. Buradaki, müşteriden alınan bedel ile ödenen para arasındaki kısım, bankanın kârını oluşturmaktadır (Obaidullah, 2005: 99).

2.4. İcara (Kiralama)

İcara, mal veya hizmetin belli bir bedel karşılığında kiralanması anlamına gelen hukuki işlemdir. Kur'an-ı Kerim'de ve Sünnet'te yer alan özelliklerine göre Hz.

Peygamber (s.a.v)'in döneminden itibaren şekil alarak gelişen yöntem, icara akdi olarak ifade edilmektedir. İslam Hukuku'nda önemli bir yeri olan icara; menfaat ve emeğin ücret karşılığında tahsisi anlamına gelmektedir ve modern hukukta da buna kira-iş sözleşmesi denmektedir (Bardakoğlu, 2000: 380). İcara finansman yöntemi ile ilgili kaynaklarda, *iktina* ifadesi de kullanılmaktadır ve bu yöntemde müşteri, konusu olan varlığı bankadan talep etmekte ve vade bitiminde mülkiyeti müşteri de olmak şartıyla, müşteriye kiralama anlamına gelen sözleşmeyi ifade etmektedir (Adıan, 2014: 53).

İcara, uzun vadeli bir finansman yöntemi olarak kabul edilmektedir. Müşterinin talepte bulunduğu gayrimenkul veya menkul, taraflarca anlaşmaya varılan bir bedel karşılığında finanse edilmekte ve bu yönteme faizsiz bankalarca kiralama sözleşmesi denilmektedir. İcara sözleşmesi, banka (kiraya veren) ve müşteri (kiralayan) arasında yapılan bir sözleşmedir ve uzun ya da orta vadeli bir finansman yöntemidir (Arabacı, 2015: 28).

İcara (kiralama) modelinde (Yıldırım, 2015: 66-67):

- Kiraya konu olacak varlığın, İslam Hukuku'na uygun olması gerekir.

- Taraflar arasında sözleşmenin yapılmamış olması, kira süresinin belli olması gerekir.

- Kira konusunun fayda sağlanabilecek şekilde olması ve kiralanan şeyin kiracıya teslim edilmesi gerekir.

- Sözleşmede, başkasına kiralanamaz şeklinde bir ibarenin olmaması ve kiralanan bir yer, mekân ise buranın meşru işlerde kullanılması gerekir.

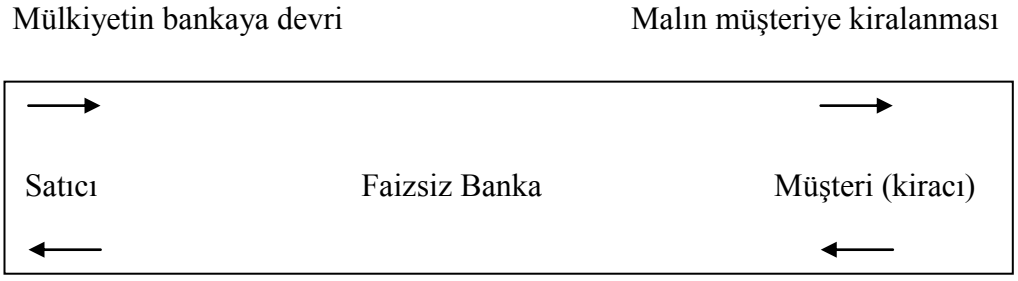
Konu bakımından kira sözleşmesi (icara) ikiye ayrılır:

- Gayrimenkul veya menkul varlıklar üzerine bir sözleşme; arsa, araç gibi.

- Emeği kiralama; işçilik gibi.

İcara yönteminin bir türü, *"El-müntehiye Bi't-Temlik"* kiralanan varlığın mülkiyetinin geçeceği anlamını taşıyan bir taahhüttür (Yanpar, 2014: 84). Diğer bir türü, *"Al-ijarah thumma al-bai"* (icarayı takip eden alış veya icara sonrası alış) anlamına gelen icaranın farklı bir türüdür. Bu kiralama sözleşmesi süresince, kiracı malları belli bir süreliğine ve belli bir kira bedeliyle sahibinden veya kiralayan kişiden kiralar. Bu kiralama süresince kiracı, malı satın alabilmek için bu sözleşmeye girmektedir. Sözleşme kiralama-satın alma işlemine benzer ve kiralama süresi içerisinde ödemelerde sorun olursa satıcı, malı satmaktan vazgeçebilmektedir (Shanmugam ve Zahari, 2009: 20).

Dünyada yaygın olarak kullanılan icara sözleşmeleri iki şekilde işlem görmektedir. Bunlar faaliyet ve finansal kiralamadır. Faaliyet kiralaması, süre sonunda varlığın kiracıya devredilmemesi, kiralama şirketinin malı geri alması anlamına gelmektedir, Türkiye'de bu uygulamaya örnek, kamu kurumlarının makam aracı kiralamaları gösterilebilir. Tasarruf tedbirleri dolayısıyla yurt dışında üretilen araç satın alınamaz fakat şirketten kiralanabilir. Sözleşme bittiğinde araç sahibine verilir. Finansal kiralama ise, kiralama süresinin sonunda sözleşmeye konu olan malın, mülkiyete geçirilmesi işlemidir. Kiracı ihtiyaç duyduğu malı satın alacağına, kiralama şirketine aldırıp bu mala ilişkin finansman sağlamış olur ve malın kullanım hakkı bedel karşılığında, belli süreliğine kiracıya bırakılmaktadır (Yanpar, 2014: 96-97).

Şekil: 2. 3. İcara sisteminin işleyişi

2.5. Teverruk (Uluslararası Murabaha)

Teverruk, uluslararası murabaha anlamına gelmektedir ve gereksinimlerden doğan bir alım-satım işlemidir. Teverruk, müşteri ihtiyacına cevap verebilmek ve katılım

bankalarının nakiti, kısa zamanlı olarak değerlendirme ihtiyacından dolayı ortaya çıkmış bir finansman yöntemidir (Tunç, 2010: 158). Teverruk kelime olarak, veresiye almak, zararına satmak anlamındadır ve daha çok bu kelime Hanbeli âlimleri tarafından kullanılmıştır. Kişinin veresiye alım yaparak daha az bir fiyatla peşin satım yapmasını ve nakit elde etmesini ifade eder. Faizin bu yöntemde yer almamasından dolayı uygun görülen bir yöntemdir (Karadoğan, 2014: 231). Diğer bir ifadeyle, malın taksitle alınıp, satıcısından başka birine peşin bir şekilde satılması işlemidir ve bu yöntemle nakit ihtiyacı olan kişi ihtiyacını karşılamaktadır (SERPAM, 2013: 6).

Teverruk yöntemi, ödemede zorlanan müşteriler için, katılım bankalarınca, müşterilerin borçlarının yeniden yapılandırılmasını amaçlamaktadır. İngiltere'deki metal borsasından, ödeme yaparken zorluk yaşayan müşteriye değerli maden alım-satımı yapılmak şartıyla, kredinin yeniden yapılandırılması yöntemidir. Genellikle parasal yatırımların yapıldığı teverruk işlemi, Malezya gibi ülkelerde görülmektedir (Sümer ve Onan, 2015: 301).

Teverruk finansman yönteminin İslami bankalardaki çalışma şeklinde, öncelikle banka tarafından müşteriye, uluslararası pazardan bir mal temin edilir ve banka malı müşteriye satar; sonrasında banka, müşteri ile anlaşır ve söz konusu mal piyasada satılır. Örneğin; müşteri, bankaya müracaat eder, borç ister, banka da nakit sağlayan bir kredi kurumundan istenen borç miktarında mal satın alır ve bu malı müşteriye istenen borç bedelinden daha fazla bir fiyattan, ayrıca vadeli olarak satar. Daha sonra, banka, müşterinin temsilcisi sıfatıyla malı kredi kurumuna istenen borç bedeliyle satar ve parayı müşteriye verir. Bu işlemde banka, müşteri ve kredi kurumu arasında aracılık görevini üstlenmektedir. Aslında teverruk, faizden kaçmak amacıyla borç para bulabilmek için başvurulan hukuki bir çaredir, satış işlemi gibi görünür fakat faizli bir borç işlemidir. Nakit sağlayabilmek adına, borç verilen paranın üzerindeki fazlalığa karşı çare olan kredi aracıdır (Eser, 2015: 245).

Teverruk yöntemini uygularken dikkat edilmesi gereken hususlar (The Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions [AAOIFI], 2012: 574'ten aktaran Akten Çürük, 2013: 43):

- Malın gerçekte var olup olmadığının tespiti yapılmalıdır ve mal, satıcının diğer mallarından ayırt edilmedir.

- Söz konusu malın üçüncü kişiye satışı olmadan önce, mal satıcının mülkiyetine geçmelidir.

- Teverruk işlemine altın, gümüş, döviz gibi ürünler konu olmamalıdır.

- Bir taahhütte bulunulmuşsa, bu tek taraflı olmalıdır.

- Sözleşmeye konu olan mal, sözleşme anında yer almadığı zamanlarda, gerçekçi olması adına malın özelliği, bir örneği, miktarı, mekânı müşteriye gösterilmelidir.

- Teslimatı engelleyici, kayıt v.b. bulunmamalıdır.

- Müşteri malı, ya kendisi satmalıdır veya bir başkasına vekâlet vermelidir.

- Kuruluştan alınan bir malın satılmasıyla ilgili olarak, kuruluş veya vekil tayin ettiği kişi, yetki hakkına sahip olmamalıdır.

- Teverruk işlemini yapan banka, müşteriye sattığı malı, müşteri namına satmaya kalkan birine belge düzenlememelidir.

2.6. Karz-ı Hasen (Faizsiz Ödünç)

Karz kelime olarak; "bir şeyi kesmek, makaslamak" anlamına gelmekte, yaşamdaki anlamı ise geri ödenmek şartıyla birine verilen para, mal v.b. varlığı ifade etmektedir. Özellikle enflasyonun yüksek olduğu zamanlarda, ödünç verilen paranın ödeme zamanı geldiğinde paranın o zaman ki değerine göre, değer kaybedip kaybetmeyeceği karz-ı hasen açısından merak konusu olmaktadır (Diyanet İşleri Başkanlığı İlmihali, 2. cilt: 391-392). Karz; sayı, ölçü ile ifade edilebilen mallar için kullanılan bir yöntemdir. Örneğin, karz yönteminde belli bir miktar ödünç verilen buğdayın yine aynı ölçüde verilen buğday ile ödenmesi gerekmektedir (Eskicioğlu, 1999: 118).

Karz-ı hasen, herhangi bir gelir, kâr beklentisi içerisinde olmadan ödünç verilen tutarı, aynı miktarda, değerde alınması anlamına gelen bir borç verme işlemidir. Bu yöntem daha çok, bankaların güvenirliği yüksek olan müşterilerine, kısa dönemde nakit gereksinimlerini karşılamak amacıyla uyguladıkları bir yöntemdir. Geleneksel bankalar acil nakit ihtiyacı olduğunda müşterilerine belli krediler sunmaktadır İslami finans kurallarını uygulayan bankalarda ise, bu durum söz konusu değildir. Çünkü katılım bankası, hizmet karşılığı nakit finansmanı yapamaz ve bu durum geleneksel bankalara göre; katılım bankasının bilançosunun, daha yüksek miktarda para içermesine neden olmaktadır (Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans, 2014: 40).

Karz-ı hasen finansman yönteminde, herhangi bir menfaat söz konusu değildir ve yöntemin faizli kredi ile karıştırılmaması gerekir. Çünkü kredi demek, satın alma gücünün belli bir çıkar karşılığında vadeli olarak verilmesi demektir. Akitte ise, geri alınan borç miktarı ile ödenen paranın miktarı aynıdır. Borçlunun isteği dahilinde bu ödeme fazla olabilir fakat bu anlaşmada yer almaz; buradaki amaç kâr elde etmek değil ihtiyacı olan, sıkıntı da olan bir kişiye yardım etmektir, esas olan hayırseverliktir. Yöntemde, süre olarak bağlayıcılık yoktur, alacaklı herhangi bir zamanda alacağını talep edebilir. Katılım bankaları bu yöntemi çok fazla kullanmamaktadır. Karz-ı hasen uygulaması, bireysel ya da kurumsal müşteri ile yapılırsa, belirli bir teminat olarak kredi söz konusu olur, fakat katılım bankaları bu tarz kredilerde, kredi dışında ek bir ödemenin faiz niteliği taşımasından dolayı bundan kaçınmak amacıyla ücret almaktadır (Tok, 2009: 11).

Karz-ı hasen faizsiz borç işlemidir, kişilerin birbirine faizsiz borç vermesi insanların hoşuna gider ve bu durum toplumun düzeni açısından da olumlu etki yapar. İslami finansta riba (faiz) yasaktır, haramdır. Faizin yasak olduğu yerlerde de insanlar karz-ı hasen yoluyla birbirlerine borç verirler. Faizin geçerli olduğu sistemde ise, ihtiyacı bir lira olan iki lira borçlanmaktadır, böyle bir durumda ise insanlar karz-ı hasen den uzaklaşmaya başlar böylelikle toplum düzeninin bozulması, yardımlaşmanın azalması gibi durumlar da kaçınılmaz olmaktadır (Çelik, 2006: 15).

İslam Hukuku'nda, bu yöntemde ödünç alınan malın satın alınması durumu caiz görülmüştür. Fakat böyle bir durumda sözleşmede borcun o anda ödenmesi

gerekmektedir. Karz olarak alınan malın üçüncü kişilere satılması ise, caiz görülmemiştir (Apaydın, 2001: 524). Karz-ı hasen yönteminde genellikle fonlar, eğitim öğretimde, evlilik, hastalık gibi durumlarda ve küçük çaplı sanayicilerin projeleri için verilmektedir.

Karz-ı hasen'de (Aktepe, 2013: 19):

- Alacaklı, verdiği borcu geri alma hakkına sahiptir, borçlu ise aldığı borcu ödemekle sorumludur.

- Sözleşmede, süre belirlenebilir fakat bu süre bağlayıcı değildir, yani alacaklı alacağını istediği zaman isteyebilir, borçlu da bu süreden önce borcunu ödeyebilir.

- Karz akdi, ancak misli yani sayısı, tartısı, ölçüsü olan mallarda geçerlidir.

- Borç alınan tutar, borçlunun mülkiyetindedir, alacaklının izni olsun veya olmasın bunu kullanma hakkına sahiptir.

- Dini açıdan yasal olmayan işler için borç verilemez.

Karz-ı hasen uygulamasına temel oluşturan ayetler;

"Yalnız Allah, rızası için güzel bir şekilde menfaat beklemeden ödünç verene Allah mükâfatını kat kat verecektir" (Bakara, 245).

"Eğer borçlu ödemekte güçlük çekiyorsa sıkıntısı geçinceye kadar bekleyin. Bununla beraber alacağınızı tamamen sadaka olarak bağışlamanız sizin için daha hayırlı olur" (Bakara, 280).

2.7. Vekâlet

Vekâlet sözleşmesi, bir iş veya proje için karşı tarafa vekâlet verilmesi anlamına gelmektedir. Bu sözleşme, bir çeşit acentelik sözleşmesidir ve sözleşme gereği, işin sonucu başarılı olsun, olmasın vekâlet veren taraf sabit bir ücret öder. Bu sözleşme

daha çok yatırım hizmetlerinde kullanılmaktadır. Kişiler ya da kurumlar, yatırımlarına yön vermek adına bankaya vekâlet verirler ve bunun için yönetim ücreti öderler. Kâr ya da zarar direkt olarak yatırımcıya iletilir ve genellikle bu yöntem İslami yatırım fonlarında kullanılmaktadır (Altaş, 2008: 21).

Vekâlet sözleşmeleri, genel ya da özel olabilir, örneğin bir kişi elindeki mali kaynağını herhangi bir alanda kullanmak adına bankaya teslim edebilir ve burada genel vekâlet söz konusu olur. Özel vekâlette ise, kişi belli bir iş için bankaya parasını teslim eder, banka müşterinin belirlediği özelliklere uygun olarak fonları değerlendirmeye almaktadır (Akten Çürük, 2013: 48).

2.8. Mudarabe (Emek- Sermaye Ortaklığı)

Mudarabe yöntemi, sermaye sahibi ve tecrübe-emek sahibi iki tarafın bir araya gelerek gerçekleştirmeye çalıştıkları projelerdir. Bu finansman yönteminde, projeyle ilgili bütün giderleri sadece bir taraf ödemektedir, kısacası sermaye sahibi tek taraftır, girişimci ise emek ve tecrübesini ortaya koymaktadır. Bu modelde kâr durumunda, baştan anlaşmak üzere, kâr iki taraf arasında paylaştırılır. Zarar durumunda ise, sermaye sahibi olan taraf zararı üstlenmektedir, diğer taraftan da emekçinin emeği boşa gitmektedir. Mudarabe yöntemi, güvene dayalı bir ortaklık modelidir. Özel sektör için elverişli, uzun-kısa vadeli her türden kredi ihtiyacı için uygun bir yöntemdir. Bu yöntemin anlamı, emek-sermaye ortaklığı ise, elinde sermayesi olup tecrübesi olmayan veya tecrübe sahibi olup sermayesi olmayan kişilerin bu yöntemle projelerini gerçekleştirmeleri sağlanmaktadır (Tok, 2009: 6).

İslami bankaların en fazla kullandığı bu yöntemde, banka projeye dair masrafı karşılamaktadır, yani sermayenin sahibi bankadır, fon kullanan müşteri ise emeğin, tecrübenin sahibidir (Sümer ve Onan, 2015: 301).

Mudarabe yöntemi, daha çok ticaret finansmanında uygulanmaktadır, girişim sonucunda elde edilen kâr daha önceden belirlendiği üzere banka ve müşteri arasında paylaştırılır. Ne kâr ne de zarar durumunda banka parayı aynen geri alır, zarar edildiğinde ise, banka zararı ödemektedir. Eğer ki zararla ilgili müşteriden kaynaklı bir durum varsa, yani müşterinin kasıtlı davranışından, ihmalinden dolayı zarar

edilmişse bu zararı müşteri ödemektedir. Banka zarar ihtimali adına önlemini alır, sermaye ihtiyacı olan müşterisi için projeyi uygun ve kârlı görürse şayet, durumu gözden geçirip müşteriye fon sağlayabilmektedir.

Mudarabe'de önemli olan nokta, sermaye sağlayan tarafın ortaklık yönetimine karışma hakkının olmamasıdır, sermayeci taraf mudaribin (girişimci) kararlarına müdahale edemez, fakat mudarib bu süre içerisinde kendine verilen sorumluluğu yerine getirmek, işi yürütmek zorundadır. Mudaribin üstüne düşen görevi yapması karşılığında, ücret v.b. gelir elde etmesi İslam Hukuku açısından mümkün değildir. Sadece kâr durumunda, payına düşen kârı alabilmektedir (Yanpar, 2014: 89).

Özel Finans Kurumları Türkiye'de mudarabe yöntemini uygulayamamaktadır, bunun başlıca nedenleri; yirmi yıldan beri enflasyon oranlarının yüksek olması ve bu kurumların olmadığı zamanlarda halkın faize alışmış olmasıdır (Zaim, 2000: 254).

Mudarabe süreci şöyledir (Obaidullah, 2005: 58):

- Müşteri projesini bankaya sunar, banka ve müşteri arasında anlaşma yapılır ve banka müşteriye sermaye sağlar.

- Ortaklık sonucunda ya kâr elde edilir ya da zarar edilir.

- Kâr durumunda, başta anlaşıldığı üzere kâr paylaştırılır.

- Zarar durumunda ise, zararı banka üstlenir.

Mudarabe yönteminin geçerli olabilmesi için şu şartlar gereklidir (Uçar, 112-113'ten aktaran İştar, 2013: 191):

- Müşteri, ortaklık sonunda elde edeceği kârı tam olarak bilmelidir.

- Her konuda iki tarafın da kabulü önemlidir.

- Ortaklıkta ortaya konan sermaye miktarı belli olmalıdır.

- Her iki tarafında yasal ehliyetinin olması gerekir.

Günümüzde bankalar ticari amaçlı olarak, kısa süreli kredilere ağırlık vermişlerdir. Nitekim bu durum gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaları adına engel teşkil etmektedir. Böyle bir zamanda İslami bankacılık sisteminin, bu eksiklikleri ortadan kaldıracağı düşünülmekte ve katılım bankalarının mudarabe sistemine yönelerek ekonomik kalkınma açısından önem arz etmektedir (Er, Şahin ve Mutlu, 2015: 45).

2.9. Müşareke (Kâr-Zarar Paylaşımı)

Müşareke Arapça bir kelimedir ve şerik kelimesinden türeyen müşareke ortaklık anlamına gelmektedir. Bu yöntem, İslam toplumlarında görülen bir ortaklık modelidir. En belirgin özelliği, ortaklık kuran iki taraf ya aynı miktarda sermaye ortaya koyarlar ya da farklı miktarda sermaye koyma hakkına sahiplerdir. Aynı miktar sermaye koyduklarında, kâr payı farklılaşabilir. Bu modelin diğer bir adı da inan ortaklığıdır (Tunç, 2010: 143). Genellikle sanayinin finansmanında, makine, teçhizat v.b. sağlanmasında kullanılan bir yöntemdir ve ticaretin finansmanında kullanılmaktadır (www.islamekonomisi.org), 11.04.2017).

Müşareke yönteminin uygulanma şekli şöyledir (Arabacı, 2015: 27):

- Katılım bankası ve müşterisi arasındaki ortaklıkta, sermayenin bir kısmını katılım bankası sağlar.

- Müşteri de, kendi imkânları doğrultusunda sermayenin kalan kısmını kendisi sağlar.

- Müşterinin mali kaynağı gözetmesi, denetimi gibi sorumlulukları vardır, bu sorumlulukta ona, kârdan daha fazla pay alma hakkını verir.

- Gelir durumunda, müşteri iş ve uzmanlığı nedeniyle pay alır, kalan kısım ise iki taraf arasında ortaklık payına orantılı olarak dağıtılır.

- Zarar durumunda ise, iki tarafın sermaye payına orantılı olarak, zarar paylaşılır.

Bu bağlamda Müşareke'de iki taraf vardır: Birincisi; girişimci, yani elindeki projesi için sermayeye ihtiyaç duyan taraf, ikincisi; banka, yani kâr sağlamak amaçlı parasını kullandırmak isteyen taraftır.

Müşareke modelinin aşamaları (Tunç, 2010: 144-145):

- Girişimci ve banka belli oranlarda anlaşarak sermayelerini oluştururlar.

- Faizsiz banka ile müşteri arasında ortaklık anlaşması yapılır.

- Proje konusunda banka ve müşteri anlaşırlar.

- Banka da girişimci de gerekli olan sermayeyi paylaşırlar ve her iki taraf ta aynı ya da farklı oranda sermayeye katılabilir.

- Kâr edilmişse, başta belirlenen oranlarda kâr dağıtımı yapılır, fakat proje için masraf edilmişse kâr paylaşımından önce bu masraf kârdan düşülür.

- Zarar edilirse, sermayeye katılım oranında zarar paylaşılır.

Yöntemde normal ve azalan olmak üzere iki türlü müşareke vardır. Azalan müşareke yönteminde, bir taraf proje içerisindeki kazancının yanında zamanla anlaşmadaki payını satar ve bundan ödeme alır, sözleşme sermaye sağlayanın payının bitimine kadar devam eder (Altaş, 2008: 20). Genellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman ihtiyacında kullanılmaktadır.

Müşareke ve Mudarabe yöntemi arasındaki farklar Tablo 2. 1'de gösterilmektedir.

Tablo: 2. 1. Müşareke ve mudarabe yöntemi arasındaki farklar

Müşareke Yöntemi	Mudarabe Yöntemi
Ortaklıkta iki taraf da sermaye sahibidir.	Sadece, tek taraf sermaye sahibidir.
Her iki taraf da yönetimde söz sahibidir.	Sadece müşteri (girişimci) söz sahibidir.
Zararı her iki taraf da üstlenir.	Sadece sermaye sahibi üstlenir.
Ortaklığa konu olan varlığın mülkiyeti iki tarafa aittir.	Mülkiyet sadece sermaye sahibine aittir.

2.10. Müsakat ve Mugarase (Bağ-Bahçe Ortaklığı)

Müsakat, meyve veren ağaçların meyvelerinin paylaşılmasına ilişkin bir ortaklık türüdür, burada ağaç sahibi ve meyvelerle ilgilenen emek sahibi arasında ortaklık ilişkisi kurulmaktadır. Bağ-bahçe ortaklığı olarak da adlandırılmaktadır. Ağaç sahibi ile meyve ağacının bakımı gibi işleri yapan kişi arasında yapılan ortaklık anlaşmasında, belirlenen orana göre hasılat paylaştırılmaktadır. Mugarase ise, çam v.b. ağaçların dikimi ile ilgili olarak boş arazi sahibi ile yapılan ortaklık sözleşmesidir (Tunç, 2010: 134).

Müsakat ortaklık türünün işleyişi şu şekildedir (www.enfal.de/ticaretilmihali/055.htm, 12.04.2017):

- Toprak sahibi ve işletmeci arasındaki sözleşmede işletmeci, arazinin bakım, sulama, onarım gibi işlerini üstlenir, ancak ürünün toplanması, toprağın gübrelenmesi sürülmesi v.b. işler ortaktır.

- Elde edilen ürün taraflar arasında belirlenen şekliyle paylaşılır, ürün olmadığı takdirde tarafların birbirine bir şey vermesi gerekmez.

- Sözleşme her iki taraf içinde bağlayıcıdır, önemli bir özür olmadıkça herhangi bir ortak tarafından feshedilemez.

- Ürünü paylaşma oranında meyveler büyümemişse eğer değişiklik yapılabilir.

- İşletmeci yeni bir sözleşmeyle akdi başkasına devredemez, ancak toprak sahibinin izniyle bu mümkün olabilir.

2.11. Sukuk (İslami Senet)

Sukuk, menkul kıymetleştirilmiş bir ticari varlığın belgelerle satımını ifade eder. Faiz karşılığı borçlanılan bazı mali belgeler vardır, örneğin tahvil, bono v.b. İslami finansta bu belgelerin yerini sukuk tutmaktadır. Faizsiz gelir elde etmek isteyenlere, yatırım aracı sunmak isteyen kurum ve kuruluşlar, devletler sukuk finansman yöntemini gündeme getirmektedir (Özeroğlu, 2014: 754).

Sukuk, İslami finans yöntemlerine dayanan ve bu yöntemlere göre ihraç edilen menkul kıymet demektir. İlk olarak Orta Çağ'da Müslüman tüccarlar tarafından kıymetli evrak olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise, ilgili varlığın değeriyle orantılı olarak, sertifikalar yoluyla varlığın sahipliğinin yatırımcılara aktarıldığı bir süreci ifade etmektedir.

Sukuk'un özellikleri (Yıldırım, 2015: 30-31):

- Sukuk' un getirisi faiz değil, kira geliri ya da kâr payıdır.

- Sukuk, parasal bir finansman aracıdır.

- İslami ilkelere uygun olması açısından, sukuk işlemlerinde belirsizlik içeren işlemlerden kaçınılmalıdır.

- İhraç edilebilen senetlerdir.

- İkincil piyasalarda işlem görür ve İslam esasına göre düzenlenir.

Sukuk sertifikasında amaç, tahvilin gördüğü işlemi karşılamaktır. Karıştırılmaması gereken nokta, tahvil borç ilişkisidir, sukuk varlık ilişkisidir. Sukuk'a konu olan varlık İslam Hukuku kurallarına uygun olmalıdır.

Senet kelimesi; poliçe, bono, tahvil için kullanılırken, sukuk İslami finans kurallarına göre oluşturulan bonoyu, tahvili ifade etmektedir. Geleneksel bankacılıktaki "çek" ile aynı kökten gelmekte ve ticari anlaşmaya dayalı alacağı temsil etmektedir. Diğer senetlerden farklı olan sukuk, belli bir varlığa dayalı çıkarılır ve borçlu eğer sukuk ihraç edecekse, öncelikle bir varlık sahibi olması gerekmektedir. Sukuk, varlığa dayalı menkul kıymet ve gelir ortaklığı senetleri ile benzerlik taşır ama aralarında fark vardır. Varlığa dayalı menkul kıymet, ticaretle uğraşan ihraççıların kendi işleri dolayısıyla ortaya çıkan ve alacaklarının karşılığı olarak ihraç ettikleri kıymetli evraklardır. Gelir ortaklığı senetleri ise, kamu kuruluşlarına ait olan yol, köprü, baraj v.b. büyük yatırımlardan elde edilen gelirlerle gerçek ve tüzel kişileri ortak etmek amacıyla çıkarılan belgelerdir. Sukuk bunlardan farklı olarak, hem devlet hem özel kurumlar tarafından çıkarılabilmektedir (Tunç, 2010: 152-153).

Sukuk finansman yönteminin çeşitleri vardır. Bunlar:

Mudarabe, Müşareke, İcara ve Murabaha sukuku (Tok, 2009: 18-21):

- Mudarabe sukuk türünde, sertifika ihraççısı girişimcidir, fon verenler sermayedarlardır ve fonlar mudarabe sermayesidir.

- Müşareke sukuku, ihraç eden belli bir faaliyetin gerçekleşmesi için kurulan özel amaçlı şirketi davet eden kişidir. Fon sağlayanlar ortaktır ve sukuk sahipleri ortaklıkta varlıkların da kârın da sahibidirler.

- İcara sukukta, bir taraf, müşterinin kiraladığı bir teçhizatı ücret karşılığı satın alarak, kendisi kiralar. Kira süresi ve miktarı önceden belirlenmek şartıyla varlığın mülkiyeti kiralayandadır. Bu sukuk türü, malikine kirada olan menkulden yararlanma hakkını verir, ayrıca sahiplerine mülkiyet hakkını ve kiracıyı kötü etkilemeyecek şekilde de malın alım- satım hakkını verir.

- Murabaha sukukta, sertifika ihraççısı, murabaha alan, malın alıcısı fon da malın satın alma maliyetidir. Burada sertifika sahipleri, murabaha emtiasına sahip olur ve bu emtianın satış fiyatında da hak sahibi olurlar.

İstisna ve Selem sukuku (Tunç, 2010: 156-157):

- İstisna sukuku, köprü, baraj, v.b. büyük miktarda finansman ihtiyacı olan projeler için uygulanan bir sukuk türüdür. Proje sahibi, mali kaynak için bankaya başvurur ve banka projeyi gerçekleştirecek firma ile sözleşme yapar.

- Selem sukuku, ileride gerçekleşecek bir işlem için gerekli olan mali kaynak için yapılan bir sözleşmedir. Burada, özel amaçlı kuruluş, malın alıcısı ve üreticisi tarafla sözleşme yapar. Fonlar kuruluş tarafından, malı teslim edecek tarafa aktarılır ve süre bitiminde malları satarak kâr paylaşımı gerçekleştirilir.

2.12. Tekâfül (İslami Sigortacılık)

Tekâfülün kelime anlamı "dayanışma" demektir ve "kefalet" kelimesinden türeyen tekafül, Arapça kökenli bir kelimedir. Tekâfül (İslami sigortacılık) finansman yöntemi, paylaşılmış sorumluluk ilkesine dayanmaktadır (www.tekafulsigorta.com, 05.02.2017). Kısacası tekâfül yöntemine modern dünyadaki sigortacılığın İslam dünyasındaki karşılığı denilebilir.

Yüzyıllardır uygulanan bu sistem, modern anlamda 1900'lü yıllarda ticari sigortaya alternatif olarak tartışılmaya başlanmış, ilk tekâfül sigorta şirketleri ise, 1979'da Sudan'da ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde kurulmuştur. Daha sonra Malezya ve Suudi Arabistan takip etmiş, günümüzde de Müslüman olsun olmasın birçok ülkede tekâfül sigorta şirketleri bulunmaktadır (www.kuveytturk.com, 06.02.2017).

Tekâfül finansman yöntemi, tüm üyelerinin faydası adına işlem gören ve karşılıklı sigortaya benzer biçimde, riskin şeffaf bir şekilde paylaşıldığı risk paylaşım sistemidir. Tekâfülde poliçe sahipleri (katılımcılar), tekâfül fonuna ödenen ve şirketçe ödenen paraların, sözleşmede bulunan şartlara göre, tazminat olarak

ödenmesi şeklinde işlem görmektedir ve fona aktarılan para "bağış" hükmündedir. Klasik sigortaya en yakın İslami finans yöntemi tekâfüldür (Türker, 2010: 22).

Tekâfül, *işbirlikçi sigorta* veya *karşılıklı sigorta* olarak da adlandırılan ve İslami kurallar çerçevesinde gerçekleştirildiğinde izin verilen bir yöntemdir. Bir alım-satım sözleşmesi değildir, bir tarafın ücret karşılığı bir varlık adına koruma teklifi yaptığı ve bir tarafında yine ücret karşılığı söz konusu varlığı satın aldığı bir sözleşme değildir. Daha ziyade ortak çıkarları olan bir grup insanın, bir fon havuzunda, talihsizlik, hasar, aksilik v.b. durumlarda kendilerini güvence altına almak adına oluşturdukları bir sistemdir. Aslında tekâfül kavramı, sorumluluk, dayanışma, kardeşlik, ihtiyaç anında yardımlaşmayı ifade etmektedir. Bu yöntemde teberru ya da bağış adı altında belli bir para bir yerde toplanır. Hasar durumunda ihtiyaç sahibine bu toplanan paradan fon sağlanmaktadır, geri kalan para katılımcılara dağıtılır. Bu modelde sistem açık ve nettir, parasal açıdan garar (belirsizlik) içermez, ayrıca sebepsiz zenginleşme veya kumar unsuru yoktur (Obaidullah, 2005: 124-125).

Tekâfül'de ilkeler (Tok, 2009: 12-13):

- Amacı kâr olmayan sigortalıların birlikte olduğu kooperatif sigortacılığı.

- Sigorta şirketinde toplanan fonların faizsiz yatırım araçlarında kullanılması.

- Zararın ve sorumlulukların, katılımcılar tarafından paylaşıldığı, bir toplumsal sigorta havuzu.

Geleneksel sigortacılık ve tekâfül (İslami sigortacılık) arasındaki farklar şöyledir (Obaidullah, 2005: 125-126):

1. Geleneksel sigortada kâr amacı güdülür ve katılımcılara maksimum getiri sağlamak amaçlanır. İslami sigortada amaç kâr elde etmek değildir, toplumun refahı ve korunmasıdır.

2. Geleneksel sigortada, sigortacının kazancı, alınan toplam prim ile poliçe sahiplerine ödenen tazminatlar arasındaki farktır. Kâr, fazlalık ve yatırım

gelirinden oluşur. Kârın dağıtımı yönetici tarafından yapılır, hissedarlar arası çıkar çatışması vardır. Tekâfülde ise, sigortacının fazlalıklardan yararlanma gibi bir durumu yoktur ve kâr dağıtımı yönetici tarafından belirlenmez, sözleşmede belirlenir. Dolayısıyla çıkar çatışması oluşmaz.

3. Geleneksel sigortacılıkta, kanun ve yönetmelik devlet tarafından, tekâfülde ise İslami ilkelere göre belirlenmektedir.

4. Geleneksel sigortacılıkta, katılımcılar veya sigortalılar kâr amacı ile yönetilemez, İslami sigortacılıkta ise, sigortalı sigortadan kâr alamaz sadece onarım v.b. için tazminat alma hakkı vardır.

5. Klasik sigortacılıkta, primlerin yatırımı sigortacıya aittir ve sigortalının yetkisi yoktur. Tekâfülde ise, primlerin nerde ve nasıl kullanılması gerektiği belirlenir ve yasak olan yatırımlar yer almaz.

6. Geleneksel sigortacılıkta, sözleşmenin feshi durumunda prim hissedarlara aittir, tekâfülde ise prim, katılımcılara iade edilir veya sadaka olarak bağışlanabilir.

7. Tekâfülde, ek bir yükümlülük olarak, yıllık zekât ödemesi bulunmaktadır.

Tekâfül'ün türleri (Altaş, 2008: 23-24):

- Genel tekâfül, genel risklere karşı yapılan sigortadır, örneğin yangın, iş kazası, kaza sigortası v.b.

- Aile tekâfülü, hayat sigortasıdır, eğitim, sağlık sigortaları v.b.

- Retekâfül (İslami reasürans), sigorta edilen riskin tamamını veya bir kısmını yeniden sigorta etmek anlamındadır.

Tekâfül ve klasik sigortanın karşılaştırılması Tablo 2. 2'de gösterilmektedir.

Tablo: 2. 2. Tekâfül ve klasik sigortanın karşılaştırılması

Tekafül	Sigorta
Tekâfül, karşılıklı dayanışma esasına dayanır.	Sadece ticari faktörleri esas alır.
Tekâfülde, faiz, kumar ve şüphe yer almaz.	Faiz, kumar ve şüphe içerir.
Katılımcı tarafından ödenen primlerin bir kısmı veya tamamı diğer katılımcıları potansiyel risklere karşı korumak adına tekâfül fonuna aktarılır.	Klasik sigorta şirketine ödenen primler beklenen riskler karşılığında kendilerine aittir.
Tekâfül şirketleri mevcut yasaların yanında, Şer'i Denetleme Kurulu'na tabidir.	Sadece mevcut yasalara tabidirler.
Tekâfül fonu ile sermayedarların hesapları arasında tam bir ayrım vardır.	Poliçe sahipleri tarafından ödenen primler şirkete gelir kabul edilir ve hissedarlara ödenir.
Tekâfül fonundaki fazlalık sadece mudarabe ve vekâlet usulüne göre dağıtılır.	Bütün fazlalıklar ve kârlar sermayedarlara aittir.
Katılımcının bir açığı durumunda fonu yöneten, katılımcıya faizsiz borç yani karz-ı hasen sağlar.	Açık durumunda şirket riskleri üstlenir.
Katılımcıların ve hissedarların birikimleri İslami kurallara uygun yatırımlarda kullanılır.	Yatırım için kullanılacak fonların İslami ilkelere uygun olması zorunlu değildir.
Tekâfül şirketleri İslami prensiplerle çalışan reasürans sistemi olarak, retekâfül şirketlerine sahiptir.	Klasik şirketlerde, reasürans şirketleri İslami kurallara göre çalışmak zorunda değildir.

Kaynak: www.kuveytturk.com, 06.02.2017.

Genel olarak tekâfül sözleşmelerinde, vekâlet veya mudarabe usulleri uygulanmaktadır ve her iki usulde de katılımcılar ve kâr dağıtımı esas alınmaktadır. Farkı, mudarabe modelli tekâfülde, şirkette grup üyesi olunur yönetim ücreti alınmaz, vekâlet tekâfülünde ise, şirket sistemde yoktur fakat yönetim ücreti alınır.

Tekâfül şirketlerinin Suudi Arabistan'da, Malezya'da, Sudan'da örnekleri vardır. Bu İslami sigortacılığın % 90'ı Malezya'da yapılmaktadır, Sudan ve Körfez Arap Ülkeleri bu sistemin gelişmekte olduğu ülkelerdir.

Tablo: 2. 3. İlk kurulan tekâfül sigorta şirketleri ve kurulduğu ülkeler

1979	Sudan	Islamıc Insurance Co. Ltd.
1979	Suudi Arabistan	Islamıc Insurance Co. Ltd.
1983	İsviçre	Dar Al Maal Islami
1983	Belçika	Takaful Islam Luxembourg
1983	Bahamalar	Takaful Islam Bahmas
1984	Malezya	Syarikat Takaful Malaysia Sdn Bhd
1993	Brunei Sultanlığı	Takaful TAIB Sdn Bhd
1993	Brunei Sultanlığı	Takaful IBBD Bhd
1993	Malezya	MNI Takaful
1994	Endonezya	PT Syarikat Takaful Indonesia
1995	Endonezya	PT Asuransi Takaful Keluarga
1996	Singapur	Syarikat Takaful Singapura Pte. Ltd.
1997	Endonezya	PT Asuransi Takaful Umum

Kaynak: www.tekaful.net, 07.02.2017.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANS

İslami finans, son zamanlarda dünyada ve ülkemizde ilgi gören bir sistemdir ve geçmişten günümüze kadar da önemli gelişmeler göstermektedir. Çalışmanın bu bölümünde, dünyada ve Türkiye'de İslami finansın oluşumu ve gelişimi anlatılmış, İslami finans sisteminin ekonomiye katkısı, avantajları ve eksik yönleri incelenmiştir.

3.1. Dünyada İslami Finans

İslami finansa İslamiyet'in doğuşuyla ilk adım atılmış, başta dini nedenler olmak üzere Müslüman kesimin ticarette, ekonomik ilişkilerinde hassas olması bu sistemin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekonomide, İslam Hukuku'na göre hareket etmekle başlayan bu sistem, günümüze kadar gelişmeye devam etmiş ve dünyada gözle görülür bir şekilde iktisadi yapıya yön vermeye devam etmektedir.

3.1.1. Dünyada İslami Finansın Oluşumu

İslam'da faizin yasak olması ve alternatif bankacılık sisteminin olmaması Müslüman halkın parasının; altına, dövize veya gayrimenkule kaymasına, bir anlamda paranın bir işe yaramamasına neden olmuştur. İslami finans, işte tam bu noktada devreye girmiş ve halkın elinde kalan, atıl olan sermayesini ekonomiye kazandırmak amacıyla işlev görmeye başlamıştır.

Müslüman nüfusun fazla olduğu ülkelerde, faize dayalı bankacılık sistemi, 1950'li yıllardan itibaren eleştirilmeye, sorgulanmaya başlanmış ve tartışılmıştır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği [TKBB], 2015: 11). İslami finans konusunda 1955'te, ilk araştırmayı yapan kişinin profesyonel iktisatçı Muhammed Uzair olduğu söylenmektedir (Parlakkaya ve Akten Çürük, 2011: 399).

Dünyada İslami finans anlamında, ilk kapsamlı çalışmalar 1960'lı yıllarda başlamıştır. 1963 yılında Mısır'da Ahmed en-Naccar tarafından ilk İslami banka kurulmuştur (www.okanacar.com, 10.02.2017). Bankanın amacı, devletin gücüne karşı bireylerin başa çıkabilmesi adına, küçük ve orta ölçekli girişimciye ve esnafa kredi sağlamaktır; fakat bu bankanın faaliyetleri siyasi güç merkezinin rahatsız olmasından dolayı 1960'ların sonlarına doğru kapatılmıştır (Asutay, 2015: 129). Mısır'da eski devlet başkanı Cemal Abdül Nasır döneminde, mevcut bankalar devletleştirilmeye başlanmış, buna alternatif olarak faizsiz bankacılık ortaya çıkmıştır. Halkın ticari, tarımsal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik oluşan bu sistem, para vakfı ve risk sermayesi karışımı bir model ve bankacılık, ticari ortaklık, sigorta v.b. finansman ürünlerini birlikte barındıran sistemdir. Ayrıca, Hindistan'ın Müslüman bölgelerinde de kooperatif bankacılık uygulamaları, ilk faizsiz finansmana örnek teşkil etmektedir (www.baskent.edu.tr, 21.02.2017).

1969 yılında, İslam Konferansı'nın kurulmasıyla başlamış olan İslam'a dönüş hareketi, zamanla siyasi ve ekonomik olarak boy göstermeye başlamıştır. 1976 yılında İslam Kalkınma Bankası, Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde kurulmuş ve bunu takip eden yıllarda İslami finans kurumları, İslam toplumları tarafından benimsenmeye başlamıştır. İslam Kalkınma Bankası, İslam Konferansı'na üye olan devletlerin katılımlarıyla faizsiz bir şekilde çalışma amaçlı kurulmuş, konferansa üye olan ülkeler de bu amaca yönelik özel finans kuruluşlarını kurmaya yönelmişlerdir. Pakistan ve İran'da da devlet, bankaları ve bankacılık faaliyetlerini İslamileştirmeye gitmiştir. Bu sırada İslam Bankalar Birliği kurulmuştur. Böylece, İslami kurallar çerçevesinde bir toplum şekline geçilmeye çalışırken, İslam'a uygun ekonomide finans ve bankacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi; dünyadaki serbest piyasa ekonomisi içerisinde İslami finans kurumlarının kurulup, rekabete açılması şeklinde iki türlü hareket oluşmuştur (Zaim, 2000: 249-250).

İslam âlimleri de İslami finansın gelişmesine ve yayılmasına neden olmuşlardır, örneğin Iraklı âlim Baqir Al Sadr, 1970'de Kuveyt'de yayımladığı "İslamda Faizsiz Bankacılık" kitabı ile mudarabe yöntemini anlatmış, yine bir başka âlim Ürdünlü Sami Homoud, risk sorununa değinmiş ve murabaha yönteminin önemli olduğunu dile getirerek İslami finans sisteminin gelişiminde rol almışlardır (Türker, 2010: 12).

3.1.2. Dünyada İslami Finansın Gelişimi

Dünyada, özellikle Ortadoğu ve Güney Asya bölgelerinde, İslami bankalar varlığını sürdürmektedir ve bankacılık hizmetlerini sadece İslami kurallara göre uygulayan ülkeler olarak; en başta Pakistan ve Sudan gelmektedir. Sonrasında Malezya ve Körfez ülkeleri İslami finans sitemini uygulayan yerlerdir. Gelişmeye devam eden Türkiye, Endonezya ve Pakistan, gelecekte özellikle butik İslami finans pazarında önemli paya sahip olması beklenen ülkeler arasındadır. Asya Pasifik bölgeleri ve Ortadoğu hariç, İngiltere, Avustralya, İsviçre, Güney Afrika, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Japonya gibi Müslümanların fazla olmadığı bu ülkelerde de İslami bankacılık adına önemli girişimlerde bulunulmuştur (www2.deloitte.com, 10.02.2017). İslami finansal sisteme ilişkin ilk uygulamalar, bankacılık sektöründe başlamış, daha sonra sigortacılık ve sermaye piyasası alanlarında kullanılan finansal yöntemlerle gelişme göstermiştir.

1970'li yılların ortalarında İslami finansa ilk adım atılmış ve Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerde bu tür bankalar faaliyet göstermeye başlamıştır (TKBB, 2015: 11). 1971 yılında, ilk faizsiz ticari banka olan devlet desteğiyle kurulmuş banka, Nasr Sosyal Bankası'dır. 1974'te İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasıyla da bu tür bankalar kurulmaya devam etmiştir (www.okanacar.com, 10.02.2017). İslam Kalkınma Bankası'nın kurulduğu yıl içerisinde, ilk gerçek anlamda İslami kurallara uygun olarak, Dubai İslam Bankası kurulmuştur. 1980'li yıllarda özellikle Ortadoğu ve Körfez ülkelerinde faizsiz bankacılık hızla ilerleme kaydetmiş ve bu tür bankaların sayısı artmıştır. 1985 yılında, Kuveyt Türk ve Albaraka Türk bankalarının kurulmasıyla da Türkiye'de katılım bankacılığı başlamıştır. Ayrıca, hızlı büyümede en önemli sebep, Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) ve 2002 yılında İslam Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) gibi denetleyici kuruluşların kurulması, İslami finans odaklı bankaların çalışmalarını sürdürmelerini sağlamıştır (www2.deloitte.com, 10.02.2017).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise, bu sistem uluslararası bankaların da dikkatini çekmeye başlamıştır. Bu bankalar da Müslüman nüfusun fazla olduğu yerlerde İslami ilkelere uygun olarak hizmet vermeye başlamıştır. Günümüzde ise, İslami finans sisteminin bu kadar ilgi görmesinin ve başarısının temel nedeni 2008 ekonomik

krizidir, çünkü bu dönemde faiz odaklı bankalar krizden etkilenmiş ve kârlılık problemi yaşamıştır, faizsiz bankacılık ise büyümeye ve kârlılığını sürdürmeye devam etmiştir (TKBB, 2015: 11). 2010 yılı itibariyle dünya çapında 300 İslami banka bulunmaktadır (www.okanacar.com, 10.02.2017).

Tablo: 3. 1. İslami bankalar ve kuruluş yılları

1975	**Dubai İslam Bankası**
1977	**Kuveyt Finans Evi** **Mısır ve Sudan Faisal İslam Bankası**
1981	**Dar al-Maal Al-Islami**
1982	**Albaraka Gurubu**

Kaynak: Odabaşı, 2013: 36.

Bu bankaların dışında, 1981 yılında Bahreyn İslam Bankası, 1983'te Katar İslam ve 1984'te de Al Rajhi Banking and Investment Corporation bankaları kurulmuştur (Türker, 2010: 12).

İran İslami bankacılıkta, varlıkların en yüksek kısmını oluşturmaktadır. Ülkede 1979'da, bankacılıkla ilgili yasaların değişmesiyle faizsiz bankacılık gelişmeye başlamıştır ve burada ilk 10 bankadan 7'si faizsiz sistemi uygulamaktadır. Suudi Arabistan dünyanın en büyük İslami bankası olan Al-Rajhi bankasına sahiptir ve bu banka en büyük yatırım bankasıdır. İslam Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI)'ye göre, dünya çapında, İslami bankacılık varlıklarının % 10'undan fazlası bu ülkeye aittir ve ülke bu yönüyle önemlidir. Bahreyn'de ikili bankacılık sistemi uygulanmaktadır. 1978'de, ilk başta sadece ticari hizmet sunmak amacıyla kurulan Bahreyn İslam Bankası, daha sonra Ortadoğu'da İslam finansmanı haline gelmiştir. Coğrafi konumu sebebiyle de birçok uluslararası İslam bankalarının ve kuruluşlarının ilgisini çekmektedir. Londra, batıdaki en önemli İslami finans merkezlerindendir. Önemli olmasındaki temel neden, burada faaliyette olan şirketlerin bilgili mali

uzmanlara sahip olması ve dünya çapında itibar sahibi olmalarıdır. Londra'da 7 aktif İslami banka vardır. İlk İslami bankacılık sistemini uygulayan Al Baraka Uluslararası Bankası'dır, İslami finans adına önemli gelişmeler ise, İngiltere İslami Bankası'nın kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Göncüoğlu ve Karaahmetoğlu, 2014: 11-13).

Gün geçtikçe faizsiz bankaların sayısı hızla artmaktadır, içlerinde faizsiz temele dayanan batılı banka ve kurumlar da vardır. Citibank, HSBC, Union Bank of Switzerland, Kleinwort Benson, Anz Grindlays, Gold-man Sachs v.b. bankalar bu kurumlara örnektir. 1996'da, Citibank tarafından ilk İslami banka Bahreyn'de kurulan Islamic Investment Bank'tır (www.tkbb.org.tr, 14.02.2017).

Tablo: 3. 2. Faizsiz bankacılığın yıllara göre gelişimi

1950'ler,	İslami finansa yönelik eleştiriler tartışmalar başlamış ve ilk faizsiz bankalar kurulmuştur.
1960'lar,	İlk faizsiz banka Mısır'da ve ilk yatırım kuruluşu Malezya'da kurulmuştur.
1970'ler,	İslami finans sistemi uluslararası alanda kabul görmeye başlamış ve İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Birleşik Arap Emirlikleri, Sudan, Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Bahreyn'de İslami bankalar kurulmaya başlamıştır.
1980'ler,	Malezya ve Bangladeş'de faizsiz banka sayısı artmaya başlamış, İran da faizsiz bankacılık sistemine dahil olmuş ve Malezya'da yasal düzenlemeler yapılmaya başlamıştır.
1990'lar,	Bahreyn v.b. ülkelerde yasal düzenlemelerle birlikte standartlaşmaya yönelik AAOIFI kurulmuştur ve ilk sukuk ihracı yapılmıştır. Dow Jones faizsiz endeksi sisteme dahil edilmiştir.

Tablo 3. 2'nin devamı,

2000 yılında,	Sistemde temel oluşturan Uluslararası İslami Finans Piyasası (IIFM-The International Islamic Financial Market), İslami Bankalar ve Finansal Kuruluşlar Genel Konseyi (CIBAFI-General Council for Islamic Banks and Financial Institutions), İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB-The Islamic Financial Services Board) gibi kuruluşlar kurulmuş, birçok konvansiyonel banka faizsiz bankacılık ürünlerini portföyüne almıştır.
2008- 2009 yılları,	Finansal kriz ekonomiyi olumsuz etkileyene faizsiz bankalar konvansiyonel bankalara göre daha başarılı olmuştur.
2010- 2011 yılları,	Krizden etkilenen İslami finans sistemi, bu etkiden kurtulmaya başlamış ve kriz öncesinde ihraç edilenden daha fazla sukuk ihracı olmuştur.
2013- 2014 yılları,	58'den fazla ülkede 411'i faizsiz banka olmak üzere, 993 faizsiz finans kuruluşu faaliyet göstermektedir.

Kaynak: TKBB, 2015: 12.

Faizsiz bankacılık faaliyetlerinin geleneksel bankalar tarafından da gerçekleştirildiği batılı ya da batılı olmayan ülkeler de vardır: HSBC, ABN Ambro, American Express Bank, ANZ Grind-lays, BNP-Paribas, Citicorp Group, Morgan Stanley ve Union Bank of Switzerland başlıca çok uluslu batılı bankalara örnek verilebilir. National Commercial Bank of Saudi Arabia, United Bank of Kuwait ve Riyadh Bank da batılı olmayan bankalardır. Ayrı olarak, İslami banka kuran batılı bankalar içerisinde dikkat çeken banka ise Citibank'tır (Van Greuning ve Iqbal, 2008: 14'ten aktaran Ergeç, Kaytancı ve Toprak, 2014: 56).

Tablo: 3. 3. İslami finans sisteminin kurumlar, ürünler ve bölge açısından gelişimi

	1960-1970	**1970-1980**	**1980-1990**	**1990-2000**	**2000-**
Bölge	Körfez Arap Ülkeleri, Ortadoğu	Körfez Arap Ülkeleri, Ortadoğu	Körfez Arap Ülkeleri, Ortadoğu, Asya Pasifik	Körfez Arap Ülkeleri, Ortadoğu, Asya Pasifik	Körfez Arap Ülkeleri, Ortadoğu, Asya Pasifik, Avrupa-Amerika
Ürünler	Tasarruf Bankaları Ürünleri, Karz-ı Hasen, Mudarabe, Müşareke	Tasarruf Bankaları Ürünleri, Karz-ı Hasen, Mudarabe, Müşareke, Murabaha, Selem	Ticari Banka Ürünleri, İslami Sigortacılık Ürünleri, Genel ve Aile Tekafül	Ticari Banka Ürünleri, İslami Sigortacılık Ürünleri, Yatırım Fonları, İslami Bonolar, Hisse Senetleri	Ticari Banka Ürünleri, İslami Sigortacılık Ürünleri, Yatırım Fonları, İslami Bonolar, Hisse Senetleri, Yapılandırılmış Ürünler
Kurumlar	Tasarruf Bankaları	Ticari Bankalar	Ticari Bankalar, Sigorta Şirketleri, Yatırım Kurumları	Ticari Bankalar, Sigorta Şirketleri, Yatırım Kurumları, Portföy Yönetim Şirketleri, Aracı Kurumlar	Ticari ve Yatırım Bankaları, Sigorta Şirketleri, Yatırım Kurumları, Portföy Yönetim Şirketleri, Aracı Kurumlar, E-Ticaret

Kaynak: Altaş, 2008: 18.

3.1.3. Dünyada İslami Finansın Şimdiki Durumu

Günümüzde İslami finans, en hızlı gelişen bir sistemdir ve bu sistemde 250'yi aşkın kurum faaliyet göstermektedir. Dünyada belirlendiği üzere en iyi 1000 bankadan 89'unu faizsiz finans kurumları oluşturmaktadır. İslami finans sistemini bankacılığın

birçok alanında uygulayan banklardan özellikle: Citibank, HSBC, Sociate Generale, ABN Ambro, Bank of America gibi büyük bankalar bu sistemden daha fazla pay almayı amaçlamaktadır. Örneğin HSBC bankası; Pakistan, Malezya, Ortadoğu, Bangladeş ve Türkiye gibi ülkelerde sahip olduğu ortaklık ve yaygın olan şubeleri ile bu alanda çalışmalarını ilerletmekte ve bünyesinde faizsiz bankacılık enstrümanlarına daha fazla yer vermektedir. İslami finans, dünyanın her yerinde farklı şekillerde uygulanmaktadır. G. Afrika, Ortadoğu, Rusya, Güneydoğu Asya ve Avrupa'da ticari ve yatırım bankacılığı olarak; Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İngiltere'de ise, hisse senedi ve yatırım fonu, Kanada'da da konut finansmanı şeklinde uygulanmaktadır (Tok, 2009: 26).

Dünya çapında, yaklaşık olarak 140 ülkede faaliyet gösteren uluslararası bir denetim ve danışmanlık hizmetleri firması, Ernst & Young (EY), İslami bankacılık sektöründe son on yılda birçok yenilikçi uygulamaya destek olmuştur. Özellikle bu sistemin küresel boyuta ulaşmasını sağlayan ülkeler Katar, Endonezya, Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Türkiye (QISMUT ülkeleri)'dir. Bu ülkeler mevcut olan ve yeni pazarlarda büyümede önemli rol oynamaktadır. Dünyada yaklaşık 38 milyon İslami banka müşterisinin üçte ikisi QISMUT ülkelerinde yaşamaktadır ve EY 2013-2014 raporuna göre, bu ülkelerin İslami ticari banka aktiflerinin, 2013-2018 dönemlerinde yılda % 19,7'lik bileşik büyüme oranıyla 1,6 trilyon dolara ulaşacağı öngörülmektedir (www.ey.com, 15.02.2017).

EY dünya İslami bankacılık 2013-2014 raporuna göre önemli gelişmeler (www.ey.com, 15.02.2017):

- Geleneksel bankacılık sektöründe, Hong Kong, Filipinler, Singapur ve Birleşik Krallık'ta İslami bankacılık ve sermaye piyasaları kurulması amacıyla mevzuat reformlarına başlanmıştır.

- Umman'da ilk grup İslami banka ve geleneksel bankaların İslami finans birimleri faaliyete geçmiştir.

- Afrika'da; Nijerya, Kenya, Uganda, Tanzanya, Zimbabwe ve Malawi'de, ayrıca Fas, Tunus, Cezayir İslami bankacılık uygulamalarını başlatmak adına çalışmalarına hız vermiştir.

İslami bankacılıkta son yıllarda özellikle, QISMUT ülkeleri önemli bir yol kat etmiştir. EY 2016 raporu, bu ülkelerin İslami banka aktiflerinin 801 milyar doları aşacağını öngörmektedir ve bu aktiflerin yaklaşık üçte ikisini Suudi Arabistan, Malezya ve BAE temsil etmektedir. Katar, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn'deki katılım bankaları da geleneksel bankacılığa göre daha hızlı büyümekte ve pazar paylarını artırmaktadır. Uluslararası katılım bankacılığında önemli olan, QISMUT ülkelerinin yanında Kuveyt, Bahreyn ve Pakistan da yer almaktadır ve bu ülkelerdeki katılım bankacılığı aktiflerinin de 920 milyar doları aşması beklenmektedir (www.ey.com, 22.02.2017).

Dünya İslami bankacılık aktiflerinin ülkelere göre dağılımı, Tablo 3. 4'de gösterilmektedir.

Tablo: 3. 4. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin ülkelere göre dağılımı

Suudi Arabistan	**% 16**
Malezya	**% 8**
BAE	**% 5**
Kuveyt	**% 4**
Katar	**% 3**
Türkiye	**% 2**
Endonezya	**% 1**
Bahreyn	**% 1**
Diğer (İran dahil)	**% 60**

Kaynak: www.ey.com, 15.02.2017.

3.2. Türkiye'de İslami Finans

İslami finans, İslami bankacılık, faizsiz bankacılık, katılım bankacılığı gibi birçok tanımı içinde barındırmaktadır. Ülkemizde, İslami finans uygulamalarını gerçekleştirmek adına bu görevi üstlenen bankacılık sistemi, katılım bankacılığıdır.

1975 yılında, ilk olarak Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, faizsiz bir yöntemle kaynaklarını kullanmak isteyen halka ve küçük işletmelere hizmet sunmak amaçlı kurulmuştur (Özulucan ve Deran, 2009: 90). Türkiye'de ilk defa faizsiz uygulama çalışmalarını başlatan Özel Finans Kurumları (ÖFK) olmuştur. ÖFK'lar, Türkiye'de Bankalar Kanunu'na tabi değildir, çünkü bu kanun faiz odaklı bankalar için geçerlidir. ÖFK'lar halktan kâr ve zarara katılma yoluyla faizsiz olarak fon toplama yetkisine sahiptir. Ayrıca, sermayesine ek olarak yurt içi ve dışı özel cari hesap ve kâr-zarara katılma hakkı sağlayan hesaplar vasıtasıyla fon toplayarak, bu fonları ekonomiye kazandırmak amaçlı faaliyet göstermektedir (Zaim, 2000: 253). Önceleri Özel Finans Kurumları olarak işlev gören faizsiz kurumlarının adı, daha sonra 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile "Katılım Bankacılığı" olarak değişmiştir (Döndüren, 2008: 16).

Genel olarak katılım bankacılığına ihtiyaç duyulma sebepleri, başta bu sistemin faizsiz ilkesi doğrultusunda çalışması, sosyal ve manevi yönden topluma fayda sağlamasıdır. Diğer bir sebep, halkın faiz gibi konulardan dolayı elinde kalan, atıl olan parasını ekonomiye kazandırmak, Körfez ülkelerindeki mali kaynakları da ülkemize çekmektir ve amaçla bu bankacılık sistemine ihtiyaç duyulmuştur (Tunç, 2010: 173).

Türkiye'de katılım bankasının başlangıcı ÖFK'nın ortaya çıkma sebeplerine dayandırılabilir, bu sebepler (Kalaycı, 2013: 55-56):

- Ülkede dini açıdan faiz sebebiyle, toplumun elinde kalan parasını ekonomiye kazandırmak.

- Özellikle petrol ülkelerindeki sermayenin ülkemize girmesini sağlamak.

- İslam'ın ülkede baskın olması.

- 24 Ocak 1980 iktisadi kararların alınması ve 1981'de Sermaye Piyasası Kanunu'nun uygulanması.

- 1983'te İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın kurulması.

- 1987'den itibaren mali yönden serbestleşme ve devlet müdahalesinin kaldırılması çalışmalarının hızlanmasıdır.

Türkiye'de ilk faizsiz enstrüman ihracı, 1984 yılında yapılmıştır ve ilk defa bu tarihte kamu altyapı projelerinin finansmanı için "Gelir Ortaklığı Senedi" ihraç edilmiştir. Bunun dışında ihraç edilen ise, kâr-zarar ortaklığı belgeleri, varlığa dayalı menkul kıymet ve katılma intifa senetleridir (Türker, 2010: 34).

Ülkemizde, katılım bankacılığın gelişimi, 2008 ekonomik krizinden sonra hız kazanmıştır. Sistemin yatırımlarda klasikleşmiş alacaklı-borçlu ilişkisi yerine, varlığa dayalı işlem görmesi ve daha çok risk paylaşımı odaklı ortaklık yöntemini uygulaması, piyasada olumlu etkiye neden olmuştur. 2008 yılından itibaren devletin de desteğini alan sektör, hızla büyüme göstererek 2009 yılında banka aktiflerine göre % 4 olan pazar payı 2014 yılı sonunda % 5,2'ye yükselmiştir (TKBB, 2015: 18).

3.2.1. Türkiye'de İslami Finans Sistemini Uygulayan Bankalar

1985'te Türkiye'de ilk İslami ilkelere göre kurulan bankalar; Albaraka Finans ve Faisal Finans Kurumu'dur. Daha sonra 1989'da Kuveyt Türk Evkaf Finans, 1991'de Anadolu Finans, 1995'te İhlas Finans, 1996'da Asya Finans Kurumları faaliyetlerine başlamıştır. 2001 yılında Türkiye'de yaşanan kriz dolayısıyla İhlas Finans iflas etmiş ve kapanmıştır. Aynı yıl içerisinde Faisal Finans Family Finans Olarak adını değiştirmiş ve 2005'te bu banka, Anadolu Finans ile birleşmiş Türkiye Finans Bankası kurulmuştur. 2014 yılında, Ziraat Katılım faizsiz bankacılık faaliyetlerine başlamıştır (Sümer ve Onan, 2015: 299-300).

Ülkemizde şu anda faaliyette olan toplam 5 katılım bankası bulunmaktadır. Bunlar: Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat ve Vakıf Katılım Bankalarıdır.

Türkiye'de Faaliyetlerine Devam Eden Katılım Bankaları, Özellikleri ve Yıllara Göre Gelişimleri:

Albaraka Türk Katılım Bankası (www.albaraka.com.tr, 01.03.2017):

- Ülkemizde 1985 yılında bankacılık faaliyetlerine başlayan kurum, 1988 yılında finansal kiralama işlemlerine başlamıştır.

- 1992'de, şube sayısını 10'a çıkarmış ve aktiflerinin toplamı 400 milyon doları aşmıştır.

- 1998'de, kredi kartı hizmeti sunmaya başlamış ve şube sayısını 22'ye çıkarmıştır.

- 2002 yılında, şube sayısı 24'e çıkmış ve öz sermaye toplamı 70 milyon dolara ulaşmıştır.

- 2011 yılında, ilk yurt dışı şubesini Irak Erbil'de açmıştır ve 350 milyon dolarlık murabaha sendikasyonu ile piyasanın en yüksek tutarına sahip sendikasyon kredisine imza atmıştır.

- 2012'de, dünyanın en iyi katılım bankası olma yolunda dönüşüm programı olan Simurg programını başlatmıştır.

- 2013 yılında, yurt içinde şube sayısını 166'ya çıkarmıştır ve Türkiye'de ilk defa uygulanan murabaha sukuk yöntemi ile sermaye benzeri kredi sağlamıştır.

- 2014'te, rekor kırılarak şube sayısı 202'ye çıkmış ve Simurg programı kapsamında büyük kazanımlar elde edinilmeye başlanmıştır.

Ayrıca 2015 yılında topladığı fonlar % 22,2 artışla 20,34 milyar liraya ulaşmış ve 2014 yılı sonu itibariyle 470,4 milyon doları murabaha sendikasyon tutarı % 48,7 artışla 699,6 milyon dolara çıkmıştır (www.tkbb.org.tr, 11.02.2017).

Kuveyt Türk Katılım Bankası (www.kuveytturk.com.tr, 01.03.2017):

- 1989 yılında, Kuveyt Türk Evkaf Finans adıyla kurulan banka 1999'dan itibaren Bankacılık Kanunu'na göre faaliyetlerine devam etmiştir ve 2006 yılında Kuveyt Türk Finans Katılım Bankası adını almıştır.

- Dünyaya açılmak isteyen Türk yatırımcılar için bir köprü vazifesi gören banka, Bahreyn'de açılan şubesi ile Türkiye ve Körfez bölgeleri arasında ticaretin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

- 2010'da Türkiye'de, ilk olarak sukuk ihracı uygulamasını yapmıştır.

- 2015 yılında, Almanya'nın ilk faizsiz bankası olan Kuveyt Türk Bank Almanya hizmet vermeye başlamıştır.

- 2016 yılı üçüncü çeyrek itibariyle, 3,9 milyar Türk Lirası (TL) seviyesinde öz kaynak büyüklüğüne sahiptir.

Türkiye Finans Katılım Bankası (www.turkiyefinans.com.tr, 01.03.2017):

- Türkiye Finans 2005 yılında, % 100 ilk yerli sermayeli finans kurumu olan Anadolu finans ve Faisal Finans'ın birleşimi ile kurulmuş bir katılım bankasıdır.

- 2008 yılında, Suudi Arabistan'ın ilk ve en büyük bankası The National Commercial Bank tarafından çoğu hissesi satın alınmış ve bu tarihten sonra Türkiye Finans önemli değişim ve gelişim göstermeye başlamıştır. The National Commercial Bank'ın % 67.03'lük hisse ile ana ortağı olan Türkiye Finans, katılım bankacığının öncülerindendir.

Ziraat Katılım Bankası: Banka, 2015 yılında bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye'nin kamu sermayesi ile kurulan ilk katılım bankasıdır. Kamunun katılım bankası sektörüne girmesi sistemin hızlı büyüme sürecini beraberinde getirmiştir. Bankanın 2015 yılı sonu katılım bankası aktif büyüklüğü 120 milyar lira seviyesine ulaşmıştır. Sürdürülebilir kârlılık kavramına önem veren banka, ekonomik büyümeye katkı sağlayan, istihdam artırıcı, uygun-doğru yatırımlarda yer almak amacıyla uluslararası fonları ülkemize getirmeyi hedeflemektedir (www.tkbb.org.tr, 11.02.2017).

2016 yılı itibariyle ilk kâr-zarar ortaklığı projesini gerçekleştiren banka, bilançoda KOBİ'lere ayrılan paylarını her yıl arttırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, KOBİ'lere finansman desteği açısından Dünya Bankası ve Kredi Garanti Fonu kaynaklı olarak fon kullandırmaya başlamıştır. Mayıs 2016'da 100 milyon TL tutarında ilk sukuk ihracını ve aynı dönemde 155 milyon dolar tutarında ilk murabaha sendikasyonunu gerçekleştirmiştir (www.finansgundem.com, 13.04.2017).

Vakıf Katılım Bankası: Katılım bankacılığının en genç üyesi olan banka, 2016 yılında bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. Sosyal yaşamda adil düzenin bir parçası olan "Vakıf Kültürü" ve faizsiz bankacılık ilkelerini bir arada yaşatan banka, topluma faydalı olma adına çalışmalarını yürütmektedir (www.vakifkatilim.com, 02.03.2017).

2016 yılı sonu itibariyle, toplam 19 milyon TL net kâr elde eden banka öz kaynakları ile birlikte milli ekonomiye destek vermektedir ve Vakıf Katılım aynı dönem içerisinde ekonomiye toplamda 3 milyar TL fon kazandırmıştır (www.aa.com.tr, 13.04.2017).

Türkiye katılım bankaları 2016 yılı 2. dönem aktif büyüklük sıralaması Tablo 3. 5'te gösterilmektedir.

Tablo: 3. 5. Türkiye katılım bankaları 2016 yılı 2. dönem aktif büyüklük sıralaması

	Albaraka Türk Katılım Bankası	**Kuveyt Türk Katılım Bankası**	**Türkiye Finans Katılım Bankası**	**Vakıf Katılım Bankası**	**Ziraat Katılım Bankası**
	Cari dönem	Cari dönem	Cari dönem	Cari dönem	Cari dönem
Toplam aktifler	29 863 727	44 108 563	40 355 160	1 554 402	4 850 847
Toplam krediler ve alacaklar	20 058 789	28 873 813	28 274 087	953 138	3 682 721
Toplam toplanan fonlar	19 766 601	28 866 439	22 604 937	543 626	2 752 983
Toplam öz kaynaklar	2 171 951	3 676 347	3 595 625	860 026	740 087
Ödenmiş sermaye	900 000	2 787 322	2 600 000	805 000	747 000
Net dönem kâr/zararı	128 550	256 409 0	175 920	2 701	2 469
Bilanço dışı hesaplar	60 105 606	333 355 992	489 853 717	4 550 493	6 107 287
Şube sayısı	213	388	286	32	47

Kaynak: www.tkbb.org.tr, 06.03.2017.

3.2.2. İslami Finans Sisteminin Türkiye Ekonomisine Katkısı

İslami finansın Türkiye'deki adı olan katılım bankalarının Türkiye ekonomisine birçok açıdan katkıları bulunmaktadır. İslami finans, başta dini yönden olmak üzere, çeşitli nedenlerden dolayı tasarruflarını kullanamayan halkın elinde bulunan mali kaynaklarının kullandırılması ve ekonomiye kazandırılması adına önem taşıyan bir sistemdir. Uyguladığı finansman yöntemleri sayesinde ilgi çekmekte, benimsenmektedir ve bu yöntemler aracılığıyla atıl olan fonlar ekonomiye kazandırılmaktadır. Özellikle yine bu sistemin ortaya çıkma sebeplerinden biri olan, petrol ülkelerinin sermayesinin ülkemize girişini sağlama amacı bu ülkeler ile ticaret hacminin genişlemesine neden olmakta ve ekonomik ilişkileri geliştirmektedir.

Katılım bankalarının özellikle, ekonominin bel kemiği olan Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) sağladığı finansman desteği, inşaat sektörünü desteklemesi ve farklı alanlardaki girişimcilere kaynaklara ulaşma imkânı sunması ekonomik açıdan önem arz etmektedir. Türkiye, son 20 yılda 3 büyük kriz döneminden geçmiştir ve bu krizlerde, geleneksel bankacılık çok fazla etkilenirken katılım bankacılığı, ciddi yaralar almadan atlatmış ve bugünlerine gelmiştir. Ekonomide kazanım açısından, 2008 yılında yaşanan kriz döneminde katılım bankalarının bu dönemi hasarsız bir şekilde atlatması da dikkat çekmektedir. Krizlerden hasar almama sebebi olarak fon kullandırma ve finansman yöntemlerinin sağlam olması gösterilmektedir (www.tkbb.org.tr, 10.02.2017). Ayrıca, sektörde faizin yer almaması, sistemin kâr-zarar ortaklığına dayanması da kriz dönemlerinin rahatlıkla geçirilmesini sağlamıştır ve katılım bankacılığının, üretime teşvik ve enflasyon azaltıcı etkisi ve yeni istihdam alanlarına sebep olması gibi özellikleri ekonomiye katkı sağlamaktadır (TKBB, 2009: 240).

Sistemin 2009-2010 yıllarında, fon toplama ve kullandırma performansının artmasıyla, şube ve istihdamda ortalama % 8 artış gözlenmiş ve böylece güçlü bir yapı sergilediği anlaşılmıştır. Türkiye, katılım bankacılığının başlarında mevzuat açısından sıkıntılar yaşasa da bugün itibariyle dünyanın en ileri yasal düzenlemesine sahiptir. Gelecekte de bu sistemin önünün açık olması ve başarılı olmasında, yapısının reel ekonomiye dayanmasına, belirsizliğe ve aşırı riske kapalı olmasına,

risk paylaşım esasını gözetmesine ve getiri taahhüt etmeyen özelliğinin olmasına dayandırılmaktadır (www.tkbb.org.tr, 10.02.2017).

2015 yılı sonu itibariyle, katılım bankaları şubeleşmede ve istihdamda artış göstermiştir, birçok alanda girişimlerde bulunmuştur ve büyümesini devam ettirmiştir. Bünyesinde bulunan 3 bankası ve 2015 yılında Ziraat Katılım ve 2016'da Vakıf Katılım bankalarının sektöre dahil olmasıyla büyümeye devam etmektedir. Bu bankaların katılımıyla da hizmet kalitesinin daha da yükselmesi ve hizmetin tabana, özellikle Anadolu'ya yayılması ile finansal ulaşılabilirlik adına önemli adımlar atılmıştır. Katılım bankacılığının ekonomik gelişmede, hedefindeki pazar payına ulaşmak için, birtakım yönetmelik ve ürün düzenlemelerinin yapılması, ürün çeşitliliğinin artırılması gerekmektedir. Örneğin, murabaha kullanımının ve kira sertifikalarının artırılması yoluyla daha çok kişiye ulaşma imkânı sağlanabilmektedir. Ayrıca sektörün, reel piyasaya kaynak aktarımı yapması ve kayıt dışı ekonomiyi azaltması, ithalat ve ihracata finansal aracılık etmesi gibi katkıları da Türkiye ekonomisini güçlendirmektedir (www.tkbb.org.tr, 11.02.2017).

EY 2013-2014 raporuna göre, Türkiye'de gerçekleştirilen sukuk ihraçları Türkiye'nin dünya İslami finans haritasında güçlü bir konuma sahip olmasını sağlamıştır. Birçok kurum, Türkiye'de ilk kez yatırım yapmıştır. Raporda, 2030 yılına kadar Türkiye'nin 30.000 dolar veya üzeri gelire sahip 11 milyon hane halkının olacağı öngörülmektedir. KOBİ'lere destek ve bireysel finansman, büyümenin devamlılığını sağlayacaktır. Ayrıca, Dünya Bankası ve Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığı işbirliği ile Dünya Bankası Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezi açılmış ve Borsa İstanbul çatısı altında İslami Finans Araştırma Merkezi kurulmuştur (www.ey.com, 15.02.2017).

Ekonomiye katkı açısından, 2015 yılında, Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu'nun kurulması da faizsiz bankacılık adına atılmış önemli bir adımdır. Bu kurum, faizsiz finans ürün ve çeşitliliğinin artırılması, söz konusu ürünlerin uygunluğu açısından önemlidir. Türkiye 2008 yılından sonra, 2009-2013 yılları arasında Endonezya'dan sonra ikinci olarak katılım bankacılığı alanında en çok büyüme gösteren ülkedir ve EY 2016 raporu, katılım bankacılığı sektörü toplam varlıklarının 5 yıl içinde % 78,8

artarak 2020 yılında, 93 milyar dolara ulaşacağını öngörmektedir (www.tkbb.org.tr, 11.02.2017).

Türkiye'de şu anda faaliyette bulunan beş bankanın önemli oranlarda istihdam sağlaması da ekonomiye katkı sağlamaktadır ve gün geçtikçe bu bankaların şube sayılarının ve istihdamın artmasıyla da ekonomik gelişme devam edecektir. Ayrıca, uluslararası katılım bankacılığının nabzı olan QISMUT ülkelerinin içerisinde Türkiye'nin de yer alması Türkiye ekonomisi açısından önemlidir.

3.3. İslami Finans Sisteminin Avantajları

Dünyada pek çok İslam ülkesi, sürdürülebilir bir büyüme için ekonomilerini destekleyecek alternatif finansman yöntemlerine ihtiyaç duymaktadır, tam bu noktada İslami finans ve bankacılık sistemi aktif rol oynamaktadır. İslami finansın Türk bankacılığının yanında yer alması ve gün geçtikçe öneminin artması hem bireysel hem de kurumsal banka müşterilerine farklı yatırım ve finansman olanakları sağlamaktadır. Ayrıca, sistemin İslami kurallar çerçevesinde şekil alması, kâr paylaşımı esasına dayanması, faiz, belirsizlik gibi durumları yok sayması gibi özellikleri, yatırım yapmak isteyen kesimin ilgisini çekmektedir ve bu durum ekonomiyi olumlu yönde etkilemektedir.

İslami finansın bankacılık sisteminde uygulanma şekli olan katılım bankacılığı sayesinde (Sümer ve Onan, 2015: 305):

- Ülkemize kaynak fazlalığı olan Körfez ülkelerinden fon temin edilmektedir.

- Ortadoğu'nun petrol zengini ülkeleri ile ülkemizin mali ve ticari ilişkileri gelişmektedir.

- Kayıt altı ekonomi sisteminin uygulanması dolayısıyla, resmi olmayan ticaret engellenmektedir ve bu durum vergi gelirlerini artırmaktadır.

- Mal ve hizmet alımında taksitlendirme yolu ile finansman sağlandığından firmaların finansman yöntemleri düzenlenmektedir.

- Kriz dönemlerinde diğer bankalardan farklı olarak uyguladığı, kredileri geri çağırma yöntemi ile istihdam sağlayan KOBİ'ler riskten korunmaktadır.

- Kredilerin geri ödenmesinde sorun yaşayan müşteriye, kredi yapılandırması gibi konularda daha etik davranılmaktadır.

- Özelikle son dönemlerde sundukları yatırım araçları ile atıl kalan kaynaklar ekonomiye kazandırılmaktadır.

3.4. İslami Finans Sisteminin Eksik Yönleri

İslami ekonominin en büyük ve önemli eksiklerinden biri sistemin finansal yönleriyle ilgili yeterli bilgiye sahip olunmamasıdır. İslami finansta, belirlenen hedeflere ulaşabilmek için yasal açıdan düzenlemeler yapılmalı, bilgi ve yeniliğe öncelik verilmelidir. Dolayısıyla, sistemin daha iyi benimsenmesi, anlaşılması adına bilgili, tecrübeli, profesyonel insanlar, devletler, düzenleyici kurumlar teşvik edilmelidir. Sistemin başında, merkezinde yer alanlar ekonomik sorunlara daha etkili çözümler geliştirmelidir. Son yıllarda 12'yi aşkın ülkede İslami bankacılığın yerleştirilmesi adına yasal düzenlemeler gözden geçirilmektedir, bu sistem için olumlu bir durumdur. Ancak, bu durum devletlerin finansal ve maliyeye ilişkin yenilikleri yaptıkları zaman tamamlanacaktır. İslami ekonomide, İslami kurallara uygunluğun yanında "sorumlu inovasyon" yaklaşımı ile hareket edildiği takdirde sistem bireylerin ve ekonominin üzerinde daha etkili olacaktır (www.ey.com, 15.02.2017).

İslami finansın ve bankacılık sisteminde uygulanma şekliyle katılım bankacılığının eksik yönlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Sümer ve Onan, 2015: 306-307):

- Faizin yer almadığı sistemde yatırımcılar açısından belirsizliğin oluşması.

- Geleneksel bankacılığa göre katılım bankacılığının dağıttığı kâr payı oranının düşük olması.

- Taksitlendirme yöntemini uygulayan katılım bankalarının, nakdi fonların taksitlerinin ödenmesinde gecikme durumunun yaşanması.

- Katılım bankaları fatura edilebilen mal ve hizmet alımlarını fonlar, fakat günümüzde bu alımlar gayri resmi satışlar üzerinden olmaktadır, bu duruma karşı bankanın nakdi fonlama yapamaması.

- Sistemde işlemler, fatura karşılığı yapıldığı için bankanın işlem süresinin diğer bankalara nazaran fazla olması.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İslami finansın ortaya çıkmasında en önemli etken dini nedenlerdir. İslam faizi yasaklamıştır. Ana kaynak olan Kur'an-ı Kerim ve hadislerde geçen faize karşı olma durumu bu sistemin doğuşunda etkili olmaktadır. İslam'da faizin yerinin olmaması, faizin topluma ve ekonomiye kötü yönde etki etmesi sebebiyle de İslami finans gelişmeye devam etmiştir. Sistemin doğuşunda etkili olan diğer bir neden de ekonomik nedenlerdir. Özellikle petrol ülkelerinde yaşanan fiyat artışları ve ticaretin gelişmesiyle de İslami finans daha fazla duyulmaya başlamıştır. Bu sistem üzerine tartışmalar geçmişten bugüne süre gelmiştir ve İslami bankacılığın gelişimine zemin hazırlamıştır.

İslamiyet'in kabul edilmesiyle birlikte, başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Sünnet'i ve İslam Hukuku kaynakları faizin İslam'da yerinin olmadığına temel oluşturmuştur. Ticareti, çalışıp kazanmayı, helâl yollardan kazanç sağlamayı teşvik eden İslam, insanları faizden uzak durmak konusunda uyarmıştır. Ticaret yapmakla başlayan ekonomik hayatın içinde Müslümanlar, kazançlarını faizden kaçınarak elde etmeye çalışmışlardır. Kur'an-ı Kerim, Sünnet ve İslam Hukuku doğrultusunda hareket etmeye çalışan Müslümanlar faizden uzak durarak ekonomiye yön vermeye başlamışlardır.

İslam'da faiz haramdır, çünkü faizin olması birçok adaletsiz davranışı da beraberinde getirmektedir. Toplumda faizin olması, haksız kazanca, gelir dağılımında adaletsizliğe, zengin kesimin baskın olmasına, kısacası emeksiz kazanca sebep olmaktadır. Kardeşlik, adalet gibi toplumu birbirine yakınlaştıran yardımlaşma dayanışma duygularını yok etmektedir. İslami ekonomi, adaletli bir yapıda olmalıdır, bu yüzdendir ki İslami finans sistemi; ortaklık esasını temel alan, kullandığı finansman yöntemleri ile ekonomide uyguladığı İslami bankacılık ilkelerine dayalı bir uygulamaya önem vermektedir.

İslami finans, bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirirken İslam Hukuku çerçevesinde hareket ederek kendine önemli yasaklar ve sınırlar belirlemiştir. İslami ilkeler ve

hukuki yapısı ile bankacılık faaliyetlerine yön vermiştir. Finans sistemi içerisinde kendine temel, ekonomik ve sosyal amaçlar edinen İslami finans, toplum refahını gözeten bir sistem olma yolunda ilerlemiştir. Ayrıca, ekonomide adil fiyatlandırma, sermayenin toplumun bütün kesimlerine dağıtımı ve toplumsal düzenin sağlanması da en önemli amaçlarındandır.

Modern anlamda uygulamalarına 1960'lı yıllarda başlayan İslami finans, günümüze kadar gelişmeye devam etmiştir. Birçok ülkede uygulanan sistemde dünyada 250'yi aşkın kurum faaliyet göstermektedir. Dünyada, en iyi 1000 bankadan 89'unu faizsiz finans kurumları oluşturmaktadır. İslami finansın dünyada en büyük ve en önemli temsilcilerinden HSBC ve Citibank'ın gün geçtikçe sadece Arap ülkelerinde değil başta Almanya'da ve Avrupa ülkelerinde de faizsiz bankacılığa daha fazla önem verdiği görülmektedir.

İslami finans sisteminin uygulama alanı bulduğu ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'de uygulaması 1980'li yıllarda, ilk olarak Özel Finans Kurumları ile başlamıştır. Sistemin bankacılık faaliyetleri Katılım Bankacılığı adı altında gerçekleştirilmektedir. 1975'te Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası bu sistemin ilk örneği olmuş, sonrasında diğer katılım bankaları kurulmuştur. Günümüzde faaliyetlerine devam eden 5 katılım bankası vardır: Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans ve en yeni olarak Ziraat Katılım ile Vakıf Katılım Bankalarıdır. Türkiye'de bu bankacılık sisteminin ekonomiye katkısı yadsınamaz, dini sebeplerden ve faize karşı duyarlı olan kesimin tasarrufunu yani ekonomide atıl halde bulunan fonların ekonomiye kazandırılması adına, artan şube sayıları ve aktif büyüklükleri ile bu bankalar Türkiye ekonomisi açısından önemlidir.

Katılım bankacılığı sayesinde petrol zengini ülkelerden Türkiye'ye sermaye girmekte ve ticari faaliyetler gelişmektedir. Katılım bankacılığı, ekonomiyi kayıt altında tutan bir sistem olması dolayısıyla da kayıt dışı ekonomiyi azaltmaktadır. Ülkede, başta KOBİ'lere sağladığı finansman desteği ve ekonomide istihdam yaratması açısından önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, QISMUT ülkeleri olarak adlandırılan dünyada İslami finans adına büyük önem teşkil eden ülkeler arasında Türkiye'nin de yer alması, ülkemizin bu sistem içerisinde etkin rol aldığını göstermektedir. Ancak

katılım bankacılığının Türkiye'de yeterince tanıtılması yönünde eksiklikler vardır ve bu eksikliklerin giderilmesiyle de sistemin daha iyi anlaşılması ve gelişmesi sağlanacaktır. Bu yönde çalışmaların ve araştırmaların arttırılması gerekmektedir.

İslami finansta kullanılan finansman yöntemleri, Türkiye'deki katılım bankaları bünyesinde tam olarak uygulanamamaktadır, bu yönde yasal tedbirlerin alınması ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca, sistemin kamuoyunda tam olarak bilinmemesi, faizsiz bankacılığın uygulanmasına dair akıllardaki sorular İslami finansın gelişmesi açısından engel teşkil etmektedir, bu engellerin ortadan kaldırılması adına çalışmalar yapılması gerekir.

İslami finans sistemi gelişme gösteren, yenilik vadeden bir sistemdir, ancak küresel boyutta sorunlar yaşamaktadır. Özellikle sistemin finansal yönleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olunmaması en önemli eksiklerdendir. Aynı zamanda, yasal düzenlemelerdeki aksaklıklar sistemde sorun teşkil etmektedir. Bu sorunların giderilmesiyle İslami finans, dünyada daha iyi gelişme kaydedecektir, ayrıca sistemle ilgili yenilikçi uygulamalarda bulunmak da İslami bankacılık adına faydalı olacaktır.

Sonuç olarak, küreselleşen dünyada ihtiyaçların artması, koşulların değişmesi, ekonomide yer alan kuralların farklılaşmasıyla birlikte İslami finans da bu ortamda kendini sürekli yenileyen, değiştiren bir yapı içerisinde olmalıdır. Sistemin gelişmesine devam etmesi ve bankacılık sistemi içerisinde rekabet edebilmesi açısından mevcut olan müşteri potansiyelini koruması ve yeni müşteriler edinmesi gerekmektedir. Bu durumun sağlanabilmesi için, müşterilerin yatırımlarını yaparken algılarının belirlenmesi önem arz etmektedir bu yönde araştırmaların ve çalışmaların yapılması faizsiz bankacılığın daha iyi anlaşılması, gelişmesi adına etkili olacaktır.

KAYNAKLAR

Abdul-Rahman, Y. (2015). *İslam'da bankacılık ve finansman* (Çev: S. Tuğ & M. A. Tuğ). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.

Acar, M. (2003). İslam iktisadının başlıca sorunları. *İslami Araştırmalar Dergisi, 16*(4), 540-546.

Adıan, S. (2014). *İslam iktisat teorisi ve refah toplumuna geçiş.* Hong Kong.

Akten Çürük, S. (2013). *İslami finansın Türkiye'deki gelişimi mevcut sorunlar ve çözüm önerileri.* Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aktepe, İ. E. (2013). *Sorularla katılım bankacılığı.* Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Alfarra, D. M. S. (2015). *Islamıc banking and finance.* Eastern Mediterranean University, June, Gazimağusa Nort Cyprus.

Altaş, G. (2008). İslami finans sistemi. *Sermaye Piyasasında Gündem,* Mayıs (69).

Apaydın, H. Y. (2001). *İslam Ansiklopedisi.* Cilt: 24, 520-525.

Arabacı, H. (2015). *Türk katılım bankacılığında fon kullandırma yöntemleri*. Dönem projesi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Asutay, M. (2014). İslam ekonomisine politik iktisadi bir yaklaşım: alternatif bir ekonomik sistemin sistematik anlayışı (Çev: F. Yardımcıoğlu & S. Ülev). *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2*(4).

Asutay, M. (2015). İslami finansın sosyal başarısızlığının belirlenmesi ve kavramsallaştırılması: İslam ahlâk iktisadının ideallerine karşı İslami finansın gerçekleri (Çev: M. K. Erkan). *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 3*(1).

Aybakan, B. (2009). *İslam Ansiklopedisi*. Cilt: 36, 402-405.

Ayub, M. (2007). *Understanding ıslamic finance.* John Wiley and Sons Pub, England.

Bayındır, A. (2007). *Ticaret ve faiz.* İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.

Bardakoğlu, A. (2000). *İslam Ansiklopedisi.* Cilt: 21, 379-388.

Bardakoğlu, A. (2002). *İslam Ansiklopedisi.* Cilt: 26, 364-367.

Belviranlı, A. K. (1980). *İslam prensipleri.* İstanbul: Nedve Yayınları.

Çeker, O. (1990). İslam hukukunda siparişler. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* (3).

Çelik, Ö. (2006). Kur'an-ı Kerim penceresinden ekonominin sürdürülebilirliğinin temel dinamikleri. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi,* Eylül, (10).

Döndüren, H. (2008). Osmanlı tarihinde bazı faizsiz kredi uygulamaları ve modern Türkiye'de faizsiz bankacılık tecrübesi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17*(1), 1-24.

Dönmez, İ. K. (1996). *İslam Ansiklopedisi.* Cilt: 13, 366-371.

Emeç, Ö. (2014). *Katılım bankacılığının geçmişi ve geleceği.* Bitirme projesi. İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul.

Er, B. , Şahin, Y. & Mutlu, M. (2015). Girişimciler için alternatif finansman kaynakları: mevcut durum ve öneriler. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 1*(1), 31-54.

Ergeç, E. H. , Kaytancı, B. G. & Torak, M. (2014). Katılım bankası müşterilerinin bankacılık sitemi kullanım tercihleri: mevduat bankaları için İslami bankacılık penceresi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 6*(2), 53-90.

Eser, E. (2015). İslam hukuku açısından hilenin meşruiyeti (İslami finans kurumlar örneği). *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi,* (25), 225-250.

Göncüoğlu, M. & Karaahmetoğlu, M. (2014). *Islamıc finance and Turkısh capital markets.* Middle East Technıcal Unıversıty.

Gözübenli, B. (2010). *İslam borçlar hukukuna göre vadeli satışlar ve selem.*

İkbal, Z. & Mirakhor, A. (Editörler). (2014). *Ekonomik gelişim ve İslami finans.* The World Bank. Borsa İstanbul kitaplığı.

İştar, E. (2013). Alternatif bir finansman modeli olarak risk sermayesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(46), 183-198.

Kalaycı, İ. (2013). Katılım bankacılığı: mali kesimde nasıl bir seçenek? *Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi, 9*(19), 51-74.

Karadoğan, S. (Editör). (2014). *İslam ekonomisi.* İslam Ekonomisi Enstitüsü. İstanbul: Alioğlu Matbaacılık.

Karahöyük, M. (2013). Din ve ekonomi ilişkisi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,* Güz (16), 193-220.

Karaman, H. (2007). *Günlük hayatımızda helâller ve haramlar.* İstanbul: İz Yayıncılık.

Katılım bankacılığı ve faizsiz finans çalıştay raporu. (2014). Ankara.

Kontot, K. , Hamali, J. & Abdullah, F. (2016). Determining factors of customers' preferences: a case of deposit products in Islamıc banking. *Elsevier, Procedia-social and Behavirol Sciences 224,* 167-175.

Obaidullah, M. (2005). *Islamıc fınancıal servıces.* Islamıc Economıcs Research Center. Saudi Arabia.

Odabaşı, M. (2013). *Faizsiz bankacılık ilkeleri ve katılım bankacılığı,* Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Ökte, M. K. (2010). Fundamentals of Islamıc ekonomy and fınance: theory and practıce. *Electronıc Journal of Social Sciences, 9*(31), 180-208.

Özeroğlu, A. İ. (2014). Sukuk ve Türkiye'de sukukun uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi. *Tarih Okulu Dergisi,* (19), 751-772.

Özulucan, A. & Deran, A. (2009). Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(11), 85-188.

Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de katılım bankacılığı ve bankacılık sektöründeki önemi. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* (31).

Parlakkaya, R. & Çürük, S. A. (2011). Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı: Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış, 11*(3), 397-405.

SERPAM (Sermaye piyasası araştırma ve uygulama merkezi), (2013). *İslami finans.* Araştırma Notları 1.

Shanmugam, B. & Zahari, Z. R. (2009). *A premier on ıslamic finance.*

Sili, A. & Akten Çürük, S. (2013). Bir ideal toplum bileşeni olarak İslam'ın temel ekonomik ilkeleri. Maltepe Üniversitesi Yayınları. *Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Analiz Dergisi*, (2).

Sümer, G. & Onan, F. (2015). Dünyada faizsiz bankacılığın doğuşu, Türkiye'deki katılım bankacılığının gelişme süreci ve konvansiyonel bankacılıktan farkları. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *17*(3).

Tok, A. (2009). *İslami finans sistemi çerçevesinde sukuk (İslami tahvil) uygulamaları, katılım bankaları ve Türkiye açısından değerlendirmeler.* Yeterlik etüdü. Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Ankara.

Toraman, C. , Ata, H. A. & Buğan, M. F. (2015). İslami bankacılık faaliyetlerine yönelik müşteri algısı üzerine bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 14*(4), 761-769.

Tunay, K. B. (2016). İslami bankacılık ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkileri. *Yönetim ve Ekonomi, 23*(2), 485-502.

Tunç, H. (2010). *Katılım bankacılığı felsefesi, teorisi ve Türkiye uygulaması.* İstanbul: Nesil Yayıncılık.

Türker, H. (2010). *İslami finans sisteminde finansal aracılık: Dünya'daki gelişmeler ve sermaye piyasasının geliştirilmesi açısından Türkiye için öneriler.* Yeterlik etüdü. Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Ankara.

TKBB (Türkiye katılım bankaları birliği), (2009). *Finansal yenilik ve açılımları ile katılım bankacılığı.*

TKBB, (2015). *Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025.*

Türkmenoğlu, R. E. (2007). *Katılım bankacılığı ve Türkiye'deki finansal yapı.* Yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Yanpar, A. (2014). *İslami finans, ilkeler, araçlar ve kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.

Yardımcıoğlu, M., Ayrıçay, Y. & Coşkun, S. (2014). İslami finans çerçevesinde menkul kıymetleştirilmiş varlık; sukuk Dünya ve Türkiye piyasası incelemesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4*(1).

Yıldırım, İ. (2015). *Katılım bankacılığı ve faizsiz finans sertifika programı.* Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Yıldırım, İ. & Çakar, R. (2016). *Katılım bankacılığı kullanımını etkileyen faktörlere yönelik bir araştırma.* Global Business Research Congress, İstanbul.

Zaim, S. (2000). *İktisadi ve sosyal kalkınmada özel finans kurumlarının yeri.* Ankara.

http://www.kuranmeali.org/kuran/bakara-suresi/, Erişim Tarihi:10.11.2016.

http://hadis.diyanet.gov.tr/, Erişim Tarihi: 10.11.2016.

http://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/?p=kitap&i=1.0.8, Erişim Tarihi: 10.11.2016.

http://islamdafaiz.blogspot.com.tr/p/ayetler-hadisler-ve-sozler.html, Erişim Tarihi: 10.11.2016.

http://www.enfal.de/ticaretilmihali/037.htm, Erişim Tarihi: 19.01.2017.

http://www.tkbb.org.tr/Images/Documents/makaleler/selem_tartisma.docx, Erişim Tarihi: 26.01.2017.

http://www.tekafulsigorta.com/2010/04/tekaful-nedir.html, Erişim Tarihi: 05.02.2017.

http://www.kuveytturk.com.tr/sigorta_sss.aspx, Erişim Tarihi: 06.02.2017.

http://tekaful.net/?page_id=78, Erişim Tarihi: 07.02.2017.

http://www.okanacar.com/2014/10/dunyada-islami-bankaclgn-geldigi-son.html, Erişim Tarihi: 10.02.2017.

https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/financial-services/kat%C4%B1l%C4%B1m_bankaciligi2014.pdf, Erişim Tarihi: 10.02.2017.

http://www.tkbb.org.tr/documents/arastirmaveraporlar/katilim_bankaciligi.pdf Erişim Tarihi: 10.02.2017.

http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2015_TR_final.pdf, Erişim Tarihi: 11.02.2017.

http://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_BANKACILIGI-NEDIR-NASIL-CALISIR.pdf, Erişim Tarihi: 14.02.2017.

http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Islami_Bankacilik_Raporu/$FILE/Islamic%20Banking%20Competitiveness%20Report_2014_TR_6.pdf, Erişim Tarihi: 15.02.2017.

http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/%C4%B0slami_Bankac%C4%B1l%C4%B1k_Raporu_TR/$FILE/EY_IBCR_2016.pdf, Erişim Tarihi: 22.02.2017.

https://www.albaraka.com.tr/dunden-bugune-albaraka.aspx, Erişim Tarihi: 01.03.2017.

https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk, Erişim Tarihi: 01.03.2017.

https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finansi-taniyin.aspx, Erişim Tarihi: 01.03.2017.

https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda, Erişim Tarihi: 01.03.2017.

http://www.tkbb.org.tr/veri-seti, Erişim Tarihi: 06.03.2017.

http://islamekonomisi.org/musareke/, Erişim Tarihi: 11.04.2017.

http://www.enfal.de/ticaretilmihali/055.htm, Erişim Tarihi: 12.04.2017.

http://www.finansgundem.com/haber/ziraat-katilimdan-30-milyon-kar/1169905, Erişim Tarihi: 13.04.2017.

http://aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/vakif-katilimdan-19-milyon-tllik-net-k%C3%A2r/636160, Erişim Tarihi: 13.04.2017.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı : Merve COŞKUN ARSLAN

Doğum Yeri ve Yılı : KAYSERİ- 1987

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : mervecarslan@ogr.kastamonu.edu.tr

Eğitim Durumu:

Lise : Kayseri Lisesi/ KAYSERİ

Lisans : Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi-İktisat Bölümü/ GİRESUN